

Nr 48.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 1 april 1949 dagtecknad proposition nr 200, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t a) att utfärda reglemente för pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen förordats; b) att under de förutsättningar och i den omfattning, som i propositionen förordats, vidtaga ändringar i sålunda utfärdat reglemente; c) att med iakttagande av de huvudgrunder, som i propositionen förordats, meddela de bestämmelser i övrigt, som erfordras för pensionsregleringens genomförande; samt d) att under budgetåret 1949/50 till statens pensionsanstalts förfogande ställa medel för de utgifter, som må bli erforderliga för bestridande av kostnaderna för vissa i propositionen angivna arbetsuppgifter; *dels* besluta, att pensionsåldern för i statens tjänst anställd ordinarie sjuksköterskepersonal utom vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka, ävensom ordinarie barnmorskor från och med den 1 januari 1950 skall inträda vid utgången av den kalendermånad, varunder 60 års ålder uppnås, dock under iakttagande av övergångsbestämmelser av i propositionen angivet innehåll.

Såsom bilagor till statsrådsprotokollet i förevarande ärende (*bil. 1—3*) ha fogats förslag till 1) reglemente för pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare; 2) kungörelse med övergångsbestämmelser till nämnda reglemente; samt 3) kungörelse angående tillämpning av nämnda reglemente å övningslärare vid högre kommunala skolor m. fl. — Ifrågavarande förslag ha upprättats av den i det följande omnämnda 1944 års pensionsutredning, och tillåter sig utskottet hänvisa till desamma (prop. s. 229 o. f.).

I förevarande sammanhang har utskottet till behandling förcheft följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren nr 301 av fröken *Osvald* jämte åtta av kammarens övriga ledamöter samt inom andra kammaren nr 387 av herr *Norup* jämte

fjorton av kammarens övriga ledamöter, i vilka likalydande motioner hemställas, »att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 200 måtte besluta 1) att sådan hos hushållningssällskap anställd hemkonsulent, till vilkens avlöning staten bidrager, skall hänföras till pensionsklass 1: 22 samt 2) att befattningshavare hos Hushållningssällskapens förbund skola kunna anslutas till statens pensionsanstalt»;

inom första kammaren nr 302 av herr *Andrée* jämte fyra av kammarens övriga ledamöter samt inom andra kammaren nr 388 av herr *Olsson* i Mellerud jämte tre av kammarens övriga ledamöter, i vilka likalydande motioner hemställas, »att riksdagen måtte besluta dels att underläkare, anställd hos landsting eller stad utanför landsting och inplacerad i löneplan, måtte beredas pensionsrätt i SPA; dels att laboratoriesköterskor, anställda vid sjukhuslaboratorier, alltjämt måtte bibehållas vid sin pensionsrätt i SPA»;

inom första kammaren nr 303 av herr *Persson, Ivar*, jämte sex av kammarens övriga ledamöter samt inom andra kammaren nr 386 av herr *Nilsson* i Svalöv jämte elva av kammarens övriga ledamöter, i vilka likalydande motioner hemställas, »att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 200 måtte besluta att vid statsunderstödda folkhögskolor och lantmannaskolor skola anställda husmödrar och vaktmästare kunna pensioneras genom statens pensionsanstalt»;

inom andra kammaren nr 385 av herr *Johnsson* i Stockholm, i vilken motion hemställas, »att riksdagen ville besluta, att för Stockholms stadsmissions vidkommande rätt till tjänste- och familjepension ur SPA jämväl skall tillkomma biträdande pastor»;

inom första kammaren nr 307 av herr *Holmbäck* jämte fem av kammarens övriga ledamöter samt inom andra kammaren nr 396 av herr *Hagård* jämte fem av kammarens övriga ledamöter, i vilka likalydande motioner hemställas, »att riksdagen ville besluta, att jämväl Centralförbundet för nykterhetsundervisning måtte beviljas möjlighet att vinna anslutning till statens pensionsanstalt för sina befattningshavare eller, om detta yrkande icke bifalles, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om proposition till 1950 års riksdag, så att dylik anslutning möjliggöres»;

inom första kammaren nr 308 av herr *Lindén* jämte tre av kammarens övriga ledamöter samt inom andra kammaren nr 395 av fröken *Ager* jämte två av kammarens övriga ledamöter, i vilka likalydande motioner hemställas, »att de provisoriska pensionsbestämmelserna komma att omfatta övningslärare med en undervisningsskyldighet om lägst 15 veckotimmar samt vid fortsättningsskolor en årlig undervisningsskyldighet om lägst 480 timmar; att pensionsåldern för samtliga övningslärare sättes till 63 år; att pensionsklasserna fastställas i överensstämmelse med vad motionärerna i den i motionen intagna tabellen föreslagit; att de övningslärare, som nu åtnjuta högre löner än som fastställts i riksdagens principbeslut, erhålla pension enligt denna högre lön, antingen via statens pensionsanstalt eller därigenom att det blir dem obetaget att, utan försämring av de från statens pensionsanstalt utgående pensionsförmånerna, mottaga kommunal tilläggspension»;

samt att där kommunerna äro villiga att utbetala sådan tilläggspension, dylik över huvud taget skall kunna erhållas utan försämring av de från statens pensionsanstalt utgående pensionerna»;

inom första kammaren nr 309 av herr *Åman* jämte två av kammarens övriga ledamöter samt inom andra kammaren nr 393 av fröken *Höjer* jämte fyra av kammarens övriga ledamöter, i vilka likalydande motioner hemställas, »att riksdagen måtte uttala, att Kungl. Maj:t vid utfärdande av reglemente för statens pensionsanstalt måtte taga hänsyn till de synpunkter, som här anförts, och att utredning även måtte verkställas om formerna för statens pensionsanstalts framtida verksamhet»;

inom andra kammaren nr 394 av herr *Bergstrand*, i vilken motion hemställas, »att riksdagen måtte besluta sådan ändring av förslaget i proposition nr 200 att läkarna vid de fristående centraldispensärerna inordnas i pensionsklass 1: 34»;

inom första kammaren nr 331 av herrar *Åman* och *Fahlander* samt inom andra kammaren nr 422 av herr *Kyling*, i vilka likalydande motioner hemställas, »att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 200 med förslag rörande pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare måtte besluta att för folkhögskolans rektorer och lärare fastställa pensionsklasser beräknade i överensstämmelse med de grunder, som i motionen föreslagits»;

inom första kammaren nr 332 av herr *Persson, Ivar*, jämte sju av kammarens övriga ledamöter samt inom andra kammaren nr 419 av herr *Malmberg* i Skövde jämte tre av kammarens övriga ledamöter, i vilka likalydande motioner hemställas, »att riksdagen måtte beträffande beräkningen av pensionsklasser för i proposition nr 200 med förslag rörande pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare under A-befattningar upptagna befattningar vid statsunderstödd folkhögskola besluta, att ifrågavarande befattningar skola upptagas i pensionsklass motsvarande slutlön inom varje befattning med in natura i lön ingående förmåner upptagna till ett värde, vilket kan antagas motsvara det verkliga, att hemställa till Kungl. Maj:t att för varje ifrågavarande befattning efter prövning i enlighet med ovanstående vidtaga sådana modifikationer i det i propositionen nr 200 framställda förslaget till pensionsklasser, att pensionsklasserna för varje grupp befattningshavare grundas på den reella slutlönen för varje grupp samt i samband därmed verkställa uppflyttning av föreslagna pensionsklasser i enlighet med skolöverstyrelsens förslag, dock högst två pensionsklasser för varje under A-befattningar upptagna befattningar vid statsunderstödd folkhögskola»;

inom första kammaren nr 333 av herr *Sunne* och herr *Petersson, Emil*, samt inom andra kammaren nr 423 av fröken *Höjer* jämte två av kammarens övriga ledamöter, i vilka likalydande motioner hemställas, »att riksdagen måtte besluta, att frågan om höjning av pensionsåldern för sköterskor m. fl. vid de kommunala sinnessjukhusen får anstå tills ytterligare utredning skett»;

inom första kammaren nr 334 av herr *Sunne* och herr *Petersson, Emil*, samt inom andra kammaren nr 424 av fröken *Höjer* jämte fyra av kammarens övriga ledamöter, i vilka likalydande motioner hemställles, »att riksdagen måtte besluta den ändringen av förslaget 37 § 2 mom., att vikarie å befattning, som enligt reglementet är förenad med tjänstepensionsrätt för innehavaren, icke erhåller minskning av eventuellt utgående tjänstepension»;

inom första kammaren nr 335 av herr *Ohlon* jämte två av kammarens övriga ledamöter samt inom andra kammaren nr 421 av herr *Edberg* jämte två av kammarens övriga ledamöter, i vilka likalydande motioner hemställles, »att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 200 måtte med ändring av vad Kungl. Maj:t föreslagit besluta det tillägg till den vid propositionen fogade förteckningen, att under 'I. Undervisningsväsendet' infogas en ny rubrik 'Handelshögskolan i Göteborg' och därunder 'Professor' (pensionsklass:) '1: 37' (i 10 § avsedd levnadsålder:) '65' (bestämelse ur § 39:) '10 a')»; samt

inom andra kammaren nr 420 av fröken *Vinge* och herr *Wallentheim*, i vilken motion hemställles, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i det framlagda förslaget, att pensionsrätt i statens pensionsanstalt må tillkomma även skolpsykologer och de särskilda konsulenter för vissa ämnen, speciellt övningsämnen, som tillsätts i vissa större skoldistrikt.

Beträffande motiveringen för Kungl. Maj:ts förslag ävensom för de i motionerna framställda förslagen får utskottet, i den mån redogörelse för dessa icke lämnas i det följande, hänvisa till propositionen och motionerna.

I. Inledning.

Den till statens pensionsanstalt (SPA) förlagda pensioneringen av icke-statliga befattningshavare sker dels enligt reglementet för pensionsanstalten den 31 december 1919 (nr 878) och dels enligt de för de högre kommunala skolorna och folkskolan gällande särskilda tjänste- och familjepensionsreglementena. Förutom denna till det statsunderstödda pensionsväsendet hänförliga pensionering omfattar SPA:s verksamhet pensionering av arbetare i statens tjänst inom vissa förvaltningsområden, varjämte SPA:s styrelse i egenskap av direktion för lärarinnornas pensionsanstalt handhar pensioneringen av lärarinnor vid vissa statsunderstödda enskilda läroanstalter. I det följande bortses från pensioneringen av arbetare i statens tjänst och, där ej annat framgår, även från den pensionering av icke-statliga befattningshavare, som sker enligt andra pensionsbestämmelser än reglementet för SPA.

Grunderna för den pensionering av icke-statliga befattningshavare, som staten utövar genom statens pensionsanstalt, ha i den mån de innefattas i reglementet för pensionsanstalten sedan länge varit i behov av omprövning.

Bestämmelserna för ifrågavarande pensionering ansluta sig till sitt innehåll i viss mån till de grunder, som vid reglementets tillkomst år 1919 gällde beträffande pensionering av civila statstjänstemän. Mot bakgrunden av den utveckling, som sedermera ägt rum i fråga om statstjänstemännens pensionering, ha bestämmelserna kommit att framstå såsom alltmera otidsenliga. Samtidigt har frågan om pensioneringsverksamhetens avgränsning vunnit ökad aktualitet. Detta sammanhänger med att pensioneringen efter hand fått allt större omfattning men även med att tvekan i vissa fall uppkommit beträffande det berättigade eller lämpliga i att utvidga pensioneringen till att omfatta nya grupper av befattningshavare.

Omprövning är sålunda påkallad icke blott av det frågekomplex, som avser själva pensionsgrunderna, utan även beträffande frågan om det sätt, varpå pensioneringsverksamheten bör avgränsas ur olika principiella och praktiska synpunkter.

En utredning av ifrågavarande problem har numera kommit till stånd genom 1944 års pensionsutredning, som framlagt resultatet av sina överbägganden i ämnet i ett den 30 oktober 1948 dagtecknat betänkande med förslag angående pensionering genom SPA av vissa icke-statliga befattningshavare (SOU 1948: 47).¹ I betänkandet har framlagts förslag till nytt reglemente för pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare. Detta reglementsförslag bygger i huvudsak på de pensioneringsprinciper, som kommit till uttryck i de för statstjänstemännen gällande pensionsbestämmelserna. Vidare framlägges förslag till provisorisk pensionsreglering för vissa kategorier av övningslärare m. fl.

Föredragande departementschefen anför i detta sammanhang huvudsakligen följande:

»Redan i detta sammanhang vill jag förutskicka, att jag finner åtskilliga av de synpunkter beaktansvärda, som i remissyttrandena anlagts på frågan om pensioneringens omfattning. Jag anser därför skäl föreligga att göra det definitiva lösandet av denna fråga beroende på ytterligare utredning. Därest i enlighet härmed fråga nu närmast blir om en provisorisk gränsdragning, synas i en del fall tillräckliga skäl icke finnas att genomföra förslag om undantagande från pensioneringen av grupper, som nu äro inordnade under densamma. Att frågan skulle bliva om ett provisorium bör å andra sidan icke utgöra något ovillkorligt hinder mot att i pensioneringen medtaga nya grupper, då skäl därtill anses föreligga; uppenbarligen är dock en viss försiktighet härvidlag påkallad. Vad härefter angår pensioneringens utformning och frågan huruvida en pensionsreglering nu bör genomföras efter de av pensionsutredningen uppdragna riktlinjerna, anser jag mig kunna i denna del i huvudsak biträda utredningens förslag, vilket i stort sett avser att bereda ifrågavarande icke-statliga befattningshavare samma pensionsrätt

¹ Utredningen har bestått av generaldirektören E. V. Sverne, ordförande, ledamoten av riksdagens första kammare bibliotekarien Ebon Andersson, statskommisarien E. O. F. Björn, förbundsdirektören i Svenska landstingsförbundet I. Dahlgren samt numera framlidne f. d. direktören i SPA S. Lindstedt.

som statstjänstemännen. Jag är således beredd att på grundval av det föreliggande förslaget förorda, att en pensionsreglering enligt däri angivna huvudgrunder genomföres den 1 januari 1950. Beträffande de önskemål, som vissa remissmyndigheter framfört om underlättande i pensionshänseende av en övergång mellan olika arbetsgivare och om en mera fullständig tillämpning inom den statliga pensioneringen än för närvarande av grundsatsen om pensionsrättens oantastbarhet, vill jag erinra om att riksdagen i olika skrivelser till Kungl. Maj:t hemställt om allmän översyn av pensionsreglementena och oantastbarhetsprincipens tillämpning. En utredning härom synes mig kunna igångsättas under den närmaste framtiden. Den uppfattning, som framkommit i vissa remissyttranden om att den pensionsnivå, som tillämpas för statstjänstemännen, icke kan godtagas för andra närstående befattningshavargrupperns vidkommande, anser jag mig icke kunna biträda. Jag vill härvid erinra om att denna pensionsnivå, som är av så sent datum som den 1 juli 1947, för statstjänstemännens del godtagits av tjänstemannaorganisationer, till vilka i betydande utsträckning även de här avsedda personalkategorierna äro anslutna, och att statsmakterna för sin del funnit ifrågavarande nivå skälig.

Vad angår det förslag pensionsutredningen efter särskilt uppdrag utarbetat rörande provisorisk reglering av pensionsförhållandena för dels sådana kategorier av övningslärare, å vilka gällande reglemente för stats pensionsanstalt äger tillämpning, dels ock befattningshavare vid statsunderstödda privatläroverk, sammanhänger behovet av en dylik pensionsreglering nära med att den lönereglering för övningslärare vid olika statliga och kommunala skolformer, varom principbeslut fattades vid fjoljårets riksdag, befunnits icke kunna genomföras under budgetåret 1949/50 och att förslag ej heller ansetts kunna föreläggas innevarande års riksdag om lönereglering för befattningshavare vid de statsunderstödda privatläroverken. Den förra av dessa löneregleringsfrågor sammanhänger organisatoriskt i viss mån med den sedan flera decennier olösta frågan om anställnings- och avlöningsförhållanden för kyrkomusiker, i det att man förutsatt att övningslärartjänster i största möjliga utsträckning skola anordnas som heltidstjänster — i den mån så erfordras genom inrättandet av s. k. kombinerade tjänster — samtidigt som i det föreliggande utredningsförslaget rörande kyrkomusiker förutsatts, att dessa skola kunna erhålla fyllnadstjänstgöring i skola. Angivna förhållande gör det uppenbarligen önskvärt, att båda omregleringarna genomföras samtidigt. Senare denna dag torde komma att föreslås avlåtande av proposition till riksdagen rörande principbeslut om lönereglering för kyrkomusiker, och om sådant beslut fattas föreligger möjlighet att vidtaga organisatoriska förberedelser till övningslärar- och kyrkomusikerreformernas genomförande.¹ Med utgångspunkt härifrån och från att det skall bliva möjligt att för nästa års riksdag vid början av dess vårsession anmäla förslag till avlöningsbestäm-

¹ Prop. nr 199/1949 ang. kyrkomusiker har numera godkänts av riksdagen (första lagutsk. utl. nr 39; riksd. skr. nr 327).

melser för ifrågavarande personalgrupper, anser jag det kunna förutsättas att det blir möjligt att genomföra berörda omregleringar den 1 juli 1950. Vad de statsunderstödda privatläroverkens befattningshavare beträffar synes det i och för sig naturligt att dessas anställnings- och avlöningsförhållanden ordnas med motsvarande statliga och kommunalanställdas som förebild, och med hänsyn till de beträffande dessa skolor föreliggande särskilda förhållandena — huvudmännens svaga ekonomiska ställning och det allmännas intresse av skolornas verksamhet bl. a. med hänsyn till svårigheten att vid andra skolor absorbera elevmaterialet — torde man enligt min mening våga räkna med att en principiell likställighet härvidlag kan genomföras den 1 juli 1950. Med hänsyn till nu anförda omständigheter ha skäl ansetts tala för att en reglering av pensionsförhållandena för övningslärarna och privatläroverkens lärare icke skall anstå längre än nödvändigt utan genomföras samtidigt med ikraftträdandet av nytt reglemente för statens pensionsanstalt. Fråga har emellertid härvid endast ansetts kunna bli om provisoriska anordningar, som mera syfta till att underlätta en tillämpning av det avsedda nya reglementet för statens pensionsanstalt på dessa grupper än till att på förhand uttaga de konsekvenser i pensionshänseende, som kunna beräknas följa på en löne-reglering. Det från angivna utgångspunkter av 1944 års pensionsutredning utarbetade förslaget till provisorisk pensionsreglering synes mig efter vissa jämkningar godtagbart; jag återkommer i det följande till denna fråga.

I skilda sammanhang har frågan om en förbättring av s. k. äldre pensioner från statens pensionsanstalt förts på tal. Därest en pensionsreglering för aktiv personal kommer till stånd i enlighet med vad jag här förordat, synes mig anledning finnas att upptaga denna fråga till närmare övervägande. En utredning av detta spörsmål bör således enligt min uppfattning numera komma till stånd. Vid denna synes även förtjänt att övervägas, huruvida och i så fall på vilka vägar pension kan beredas ett mindre antal manliga f. d. lärare vid de statsunderstödda privatläroverken, för vilkas pensionering huvudmännen icke sörjt på ett sätt, som kan anses tillfredsställande.»

Kungl. Maj:t har numera genom beslut den 3 juni 1949 uppdragit åt pensionsanstalten att verkställa ifrågavarande utredning.

II. Allmänna förutsättningar för statens medverkan till pensionering av icke-statliga befattningshavare.

De befattningar, som äro eller kunna bli förenade med pensionsrätt enligt reglementet för SPA, kunna efter det verksamhetsområde, vartill de höra, indelas i följande huvudgrupper, nämligen befattningar inom undervisningsområdet (f. n. omkring 2 600 befattningar), hälso- och sjukvården samt socialvården (sammanlagt omkring 14 800 befattningar), polisväsendet (omkring 1 400 befattningar), jordbruket med binärningar (omkring 200 befattningar), sjömanshusen (omkring 70 befattningar) och de kungl. teat-

rarna (omkring 300 befattningar). Härtill komma vissa befattningar inom kyrkoväsendet, som äro eller kunna bli förenade med pensionsrätt avseende endast familjepension (omkring 40 befattningar). Inom de skilda verksamhetsområdena är pensioneringens omfattning begränsad sålunda, att pensioneringen förbehålles befattningshavare inom viss gren av verksamhetsområdet eller viss grupp av befattningshavare inom verksamhetsområdet eller gren därav. Pensioneringen enligt reglementet för SPA omfattar, på sätt av det anförda framgår, f. n. omkring 19 000 befattningshavare.

De befattningshavare, som omfattas av pensioneringen, tillhöra i allmänhet verksamhetsgrenar, som till större eller mindre del finansieras genom bidrag av statsmedel. Det förekommer dock, att befattningshavare äro anslutna till SPA utan att något särskilt statsbidrag utgår till verksamheten. Detta är fallet särskilt i fråga om befattningshavare inom hälso-, sjuk- och socialvården, där krav på statsbidrag i allmänhet ej uppställts såsom villkor för pensionsrätt.

1944 års pensionsutredning har närmast utgått från det bestående förhållandet, att statens medverkan till pensionering av icke-statliga befattningshavare innebär en form av statsunderstöd till den verksamhet, inom vilken dessa befattningshavare äro anställda. Från denna utgångspunkt har frågan om avgränsningen av den statliga pensioneringsverksamheten med avseende å icke-statliga befattningshavare i stort sett kommit att sammanfalla med frågan, vilken verksamhet staten har anledning att understödja i ifrågavarande form. Pensionsutredningen förutsätter, att fråga skall vara om sådan verksamhet eller gren av verksamhet, som står staten nära och som genom statsmakternas åtgärder av ena eller andra slaget utmärks som en på staten ankommande angelägenhet, ehuru den handhaves av icke-statligt organ. Vad som i sista hand borde vara avgörande vore att staten och det allmänna hade ett så påtagligt intresse av verksamheten, att denna kunde sägas falla inom ramen för den offentliga samhällsverksamheten. Jämte denna primära avgränsningsregel har utredningen uppställt en supplementär regel, enligt vilken den statsunderstödda pensioneringen i allmänhet endast bör omfatta sådana befattningshavare, på vilkas arbetsinsats den verksamhet, som staten vill främja, är mera direkt beroende och beträffande vilka inflytande på kompetens och anställningsvillkor är önskvärt från statens sida. Utredningen har emellertid ansett påkallat att undantag från denna begränsningsregel göres i fråga om sådan verksamhet eller gren av verksamhet, som ekonomiskt och organisatoriskt står staten särskilt nära.

Med tillämpning av nu angivna regler har pensionsutredningen kommit fram till en gränsdragning för statens medverkan till pensionering av icke-statliga befattningshavare, vilken innebär inskränkningar eller utvidgningar på enstaka punkter men i det stora hela sammanfaller med den nuvarande.

Utredningens förslag är icke enhälligt. I huvudfrågorna ha *särskilda ytt-randen* avgivits av två av utredningens ledamöter (herrar Björn och Dahlgren). Dessa ha visserligen biträtt den av utredningen i första hand uttalade uppfattningen att en statsunderstödd pensionering bör i princip förbehållas befattningshavare inom sådan verksamhet eller gren av verksam-

het, som står staten nära och som genom statsmakternas åtgärder av ena eller andra slaget utmärks såsom en på staten ankommande angelägenhet. Reservanterna ha däremot icke ansett hållbart att vid avgörande av frågan om pensioneringsvillkoren för personal, som är knuten till en och samma verksamhet, differentiera allt efter befattningshavarnas större eller mindre betydelse för verksamheten; har verksamheten befunnits ha sådan karaktär att staten bör ekonomiskt medverka till pensioneringen av dess personal, bör enligt reservanternas mening pensioneringen omfatta alla befattningshavare, som eljest i fråga om anställningsförhållandena fylla uppställda fordringar. Härutöver ha emellertid reservanterna uttalat, att statlig pensionering av icke-statliga befattningshavare icke nödvändigtvis behöfde utgöra statsunderstödd pensionering, utan att den statsunderstödda pensioneringen i statens pensionsanstalt borde kompletteras med en icke statsunderstödd pensioneringslinje.

Departementschefen har i huvudsak anfört:

För egen del har jag funnit åtskilliga av de synpunkter beaktansvärda, som framkommit i de särskilda yttrandena av två ledamöter i pensionsutredningen och som jämväl omfattas av ett flertal remissinstanser. Jag anser sålunda förtjänt av närmare överbäggande, huruvida icke den statsunderstödda pensioneringen inom statens pensionsanstalt bör kompletteras med en icke statsunderstödd. Lösningen av denna fråga skulle visserligen i stort sett kunna anses ligga innesluten i det av berörda reservanter framförda förslaget till utvidgning av den statsunderstödda pensioneringen och om införande av en av huvudmännen helt bekostad pensioneringslinje. Vid ett genomförande av ett sådant förslag anmäla sig emellertid vissa spörsmål av den art att de påkalla särskild eller förnyad utredning. Hit höra icke blott frågan om den s. k. oantastbarhetsprincipen utan även sådana spörsmål som frågan om gränsdragning mellan områden för den statsunderstödda och den icke statsunderstödda pensioneringen, frivillig eller obligatorisk anslutning till pensioneringen, fonderingsfrågan och frågan om grunder för utmätande av de pensionskostnader som skola av huvudmännen bestridas m. m.

Vid en blivande utredning bör även uppmärksammas frågan om förhållandet i fortsättningen mellan pensionsanordningarna för sådana personalgrupper, för vilka avlöningsförhållandena helt regleras genom statens försorg, och pensionsanordningarna för övriga personalgrupper och i allmänhet eftersträvas att erhålla en så klar gränsdragning i olika avseenden som möjligt. Vid inrättande av en icke statsunderstödd pensioneringslinje i statens pensionsanstalt uppkomma vidare särskilda frågor om förhållandet mellan å ena sidan staten såsom huvudman för pensioneringen och å andra sidan inrättningar för pensionering av personal, vilken skulle kunna inbegripas i en av statens pensionsanstalt handhavd pensionering av icke-statliga befattningshavare. Det torde böra ankomma på en blivande utredning att jämväl klarlägga dessa frågor.

En revision av gällande bestämmelser för SPA-pensioneringen är emellertid starkt påkallad, icke blott med hänsyn till det trängande behovet

av bestämmelsernas modernisering utan även med hänsyn till angelägenheten av att åstadkomma i möjligaste mån enhetliga pensioneringsgrunder inom det statliga och statsunderstödda pensionsväsendet.

Jag har i stort sett ansett mig kunna förorda anslutning till statens pensionsanstalt i de fall, då detta föreslagits av pensionsutredningen. Även i några andra fall synas mig bärande skäl vara anförda för en dylik anslutning. Jag anser emellertid, att nyanslutning under förhandenvarande omständigheter icke bör ske i andra än fullt klara fall. Slutligen bör framhållas att den omständigheten, att viss befattning bibehålles eller inordnas under den statsunderstödda pensioneringen, icke bör betraktas som prejudicerande vid gränsdragningsfrågans fortsatta behandling.

Vad särskilt angår ett av statskontoret framfört förslag, att som villkor för anslutning till den statsunderstödda SPA-pensioneringen under alla förhållanden bör gälla att befattningshavaren i och för sin tjänst icke är tillförsäkrad tjänste- eller familjepensionsrätt i eljest av huvudmannen vidtagen ordning, finner jag detta böra beaktas vid den slutliga utformningen av pensionsreglementet därigenom att en föreskrift meddelas innefattande befogenhet för Kungl. Maj:t att med tillämpning av reglementets bestämmelser om sammanträffande av förmåner förordna om minskning av reglements-enlig förmån med hänsyn till dylik av huvudmannen utfäst förmån. Vad angår de till pensionsanstalten nu anslutna befattningshavarna, bör reduktion icke i något fall ifrågakomma i vidare mån än den reglements-enliga förmånen jämte den av huvudmannen särskilt ordnade pensionen överstiger den sammanlagda pensionsförmån befattningshavaren haft att påräkna enligt de för honom omedelbart före reglementets ikraftträdande gällande statliga och icke-statliga pensioneringsgrunderna för den av honom då innehavda befattningen.

Slutligen vill jag — med anledning av förslag i ett par remissyttranden — uttala, att jag icke är beredd förorda att åtgärder vidtagas för införande av möjlighet att erhålla statsbidrag till privat pensionering. Jag vill erinra om att statsmakterna intagit denna ståndpunkt i åtskilliga fall, där valet stått mellan anslutning till statens pensionsanstalt och statsbidrag till privatpensionering. Anledning att nu intaga en annan ståndpunkt synes mig icke föreligga.

III. Detaljfrågor rörande avgränsningen av pensioneringen i statens pensionsanstalt.

1. Undervisningsväsendet.

1944 års pensionsutredning. Inom undervisningsväsendet omfattar den nuvarande SPA-pensioneringen bl. a. övningslärare vid folkskolor och högre kommunala skolor. Dessa lärare förutsätts av pensionsutredningen skola bibehållas vid pensionsrätt enligt nu gällande reglemente för SPA i avvaktan på lösning av den aktuella frågan om pensionsreglering för övningslärare i

allmänhet. I övrigt föreslår utredningen, att under SPA-pensioneringen skola inbegripas följande befattningshavargrupper.

- 1) Lärare vid fortsättningssskola,
- 2) lärare vid stiftelsen Sunnerdahls hemskolor på landet tillhörig läroanstalt, som tjänar samma ändamål som folkskola,
- 3) lärare samt sådan husmoder vid elevhushåll, som tillika är lärarinna, vid statsunderstödd folkhögskola,
- 4) vissa fast anställda befattningshavare vid institut för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning (socialinstitut),
- 5) ämneslärare vid statsunderstött, med allmänt läroverk förenat kommunalt gymnasium,
- 6) ämneslärare vid specialgymnasiet för lantbruks-, mejeri- och skogsstudierande,
- 7) lärare vid statsunderstödd kommunal eller enskild anstalt för yrkesundervisning,
- 8) lärare vid kommunalt eller enskilt statsunderstött seminarium för utbildande av lärare för yrkesundervisning eller undervisning i hushållsgöromål eller kvinnlig slöjd,
- 9) lärare vid bergsskolan i Filipstad, Lennings textiltkniska institut i Norrköping och textilinstitutet Borås,
- 10) lärare vid statsunderstött handelsgymnasium,
- 11) föreståndare och lärare vid statsunderstödd lantbruks-, lantmannae- eller lanthushållsskola, statsunderstödd trädgårdsskola (fruktodlingsskola), lanthushållningsseminariet å Rimforsa ävensom vid statsunderstödd yrkeskola för jordbruket,
- 12) lärare vid statsunderstödd skola tillhörande barna- och ungdomsvården, vissa lärare vid statsunderstödd sinnesslöskola eller epileptikerskola, lärare vid statsunderstödd förskola för dövstumma barn samt vissa lärare vid statsunderstödd vanförestalt,
- 13) bibliotekarie vid den statsunderstödda biblioteksverksamheten i Tornedalen (huvudbiblioteket) samt
- 14) landsantikvarie, till vilkens avlönande staten bidrager.

I jämförelse med vad nu gäller innebär detta förslag å ena sidan, att pensioneringens omfattning inskränkes såtillvida, att den nuvarande möjligheten att till pensioneringen ansluta befattningshavare vid vissa slag av enskilda läroanstalter kommer att kvarstå endast för skola tillhörig stiftelsen Sunnerdahls hemskolor på landet och att föreståndarbefattningen vid August Abrahamsons stiftelse å Nääs uteslutes från pensioneringen.

Utredningsförslaget innebär å andra sidan en utvidgning av pensioneringen därigenom, att möjlighet till upptagande i pensioneringen skulle beredas ämneslärare vid vissa statsunderstödda kommunala gymnasier och vissa befattningshavare vid socialinstitutet ävensom följande befattningshavare vid undervisningsväsendet i viss mån närstående verksamhetsgrenar, nämligen bibliotekarie vid den statsunderstödda biblioteksverksamheten i Tornedalen samt med statsbidrag avlönade landsantikvarier.

Beträffande *motiveringen* för utredningens förslag i dessa delar hänvisar utskottet till s. 44—48 i propositionen. *Remissyttrandena* över förslaget i förevarande delar återfinnas å s. 48—59 i propositionen.

2. Hälso- och sjukvården.

1944 års pensionsutredning. Under denna rubrik upptar pensionsutredningen till granskning *dels* viss verksamhet inom hälsovården av mera allmänt hygienisk karaktär, *dels* vissa verksamhetsgrenar inom den personligt inriktade hälso- och sjukvården, *dels ock* verksamhet för utbildning av och arbetsförmedling för sjuksköterskor.

Vad först angår *verksamhet inom hälsovården av allmänt hygienisk karaktär*, förekommer SPA-pensionering endast beträffande vissa kommunalt anställda veterinärer samt besiktningsveterinärer vid enskilda slakterier, som ställts under offentlig kontroll (kontrollslakterier). Pensionsutredningen föreslår, att den medverkan som staten lämnat till pensioneringen av ifrågavarande kommunalt och enskilt anställda veterinärer genom anslutning till SPA avvecklas. Motiveringen härför återfinnes å s. 59—60 i propositionen.

Beträffande *verksamhet inom den personligt inriktade hälso- och sjukvården eller för utbildning av och arbetsförmedling för sjuksköterskor* föreslår utredningen, att nedan angivna befattningshavargrupper skola få anslutning till SPA-pensioneringen.

A. Slutenvård.

1. Vid vårdanstalt, varå lagen den 20 december 1940 om vissa av lands-ting eller kommun drivna sjukhus äger tillämpning, med undantag av akademiska sjukhuset i Uppsala: dels av Kungl. Maj:t utnämnd överläkare vid lasarett (lasarettsläkare), sanatorium (sanatorieläkare) och epidemisjukhus (epidemisjukhusläkare), dels av Kungl. Maj:t utnämnd läkare vid sjukstuga (sjukstugeläkare), dels ock barnmorska, husmoder, sjukgymnast, sjuksköterska och social kurator.

2. Vid kuranstalt, ansluten till pensionsstyrelsen, statsunderstödd enskild anstalt för kirurgisk tuberkulos (kustsanatorium) och statsunderstödd vanförestalt: dels av Kungl. Maj:t utnämnd överläkare vid kustsanatorium och vanförestalt samt överläkare vid kuranstalt, dels husmoder, sjukgymnast, sjuksköterska och social kurator, dels ock annan till läkarpersonal ej hänförlig befattningshavare.

3. Vid sanatorium tillhörande Konung Oscar II:s jubileumsfond: dels överläkare, dels ock husmoder, sjuksköterska och social kurator.

4. Vid sinnessjukhus, inrättat av stad som åtnjuter statsbidrag för av staden ombesörjd sinnessjukvård, ävensom annan ovan ej upptagen statsunderstödd kommunal eller enskild, av allmännyttig sammanslutning eller stiftelse driven vårdinrättning avsedd för hälso- eller sjukvård (förlossningsvård): barnmorska, husmoder, sjuksköterska och social kurator.

5. Vid enskild, icke statsunderstödd, av allmännyttig sammanslutning eller stiftelse med vederbörligt tillstånd driven inrättning för förlossningsvård eller sjukvård: barnmorska, husmoder och sjuksköterska.

6. Vid akademiska sjukhuset i Uppsala: dels överläkare, dels barnmorska, husmoder, sjukgymnast, sjuksköterska och social kurator, dels ock annan till läkarpersonal ej hänförlig befattningshavare.

B. Öppen vård.

1. I allmän hälso- och sjukvård m. m.: dels extra provinsialläkare, avlönad med bidrag av staten, dels distriktsbarnmorska, avlönad med bidrag av staten, dels distriktssköterska, avlönad med bidrag av staten, dels annan

kommunalt anställd barnmorska eller sjuksköterska, dels ock sjukgymnast vid särskild poliklinik för sjukgymnastik och massage, som drives av landsting eller stad utanför landsting.

2. I statsunderstödd dispensärverksamhet för tuberkulosens bekämpande: dels av medicinalstyrelsen förordnad läkare vid fristående centraldispensär, dels ock sjuksköterska.

3. I vård, som bedrivs av allmännyttig sammanslutning eller stiftelse: sjuksköterska.

4. I statsunderstödd folktandvård: dels föreståndare för centraltandpoliklinik, dels distriktstandläkare, distriktstandsköterska samt annan fast anställd tandläkare och tandsköterska med tjänstgöring av viss omfattning, dels ock tandtekniker.

C. Utbildning av och arbetsförmedling för sjuksköterskor.

1. Föreståndarinna och lärarinna (instruktionssköterska) vid godkänd sjuksköterskeskola.

2. Föreståndarinna vid godkänd sjuksköterskebyrå.

Detta förslag innebär såväl vissa utvidgningar som vissa begränsningar av SPA-pensioneringen. Förslagets huvudsakliga verkningar härutinnan låta sig lättast överblickas, om befattningshavarna omgrupperas efter arten av sina arbetsuppgifter och en undersökning av varje särskild dylik befattningshavargrupp därefter företages. Den närmast till hands liggande grupperingen torde vara en indelning i läkare, barnmorskor, husmödrar, sjukgymnaster, sjuksköterskor, sociala kuratorer, tandläkare, tandsköterskor, tandtekniker, föreståndarinnor och lärarinnor vid sjuksköterskeskolor, föreståndarinnor vid sjuksköterskebyråer samt andra befattningshavare. Utredningens förslag innebär icke någon förändring i fråga om pensioneringens omfattning beträffande barnmorskor, husmödrar, sjukgymnaster, tandläkare, tandsköterskor, föreståndarinnor och lärarinnor vid sjuksköterskeskolor eller föreståndarinnor vid sjuksköterskebyråer. Förslaget innebär däremot vissa ändringar i fråga om de inom SPA-pensioneringen redan nu företrädda grupperna läkare och sjuksköterskor varjämte möjlighet till pensionering genom SPA:s försorg skall beredas sociala kuratorer inom den slutna vården, tandtekniker inom den statsunderstödda folktandvården ävensom befattningshavare i allmänhet vid akademiska sjukhuset i Uppsala, de till pensionsstyrelsen anslutna kuranstalterna, anstalterna för kirurgisk tuberkulos och vanförestalterna.

Beträffande läkarna innebär förslaget å ena sidan en inskränkning av pensioneringen såtillvida, som från densamma skulle uteslutas förste underläkare, tillika biträdande överläkare, vid till pensionsstyrelsen anslutna kuranstalter och sådan extra provinsialläkare, till vilkens avlöning staten icke bidrager.

Utredningsförslaget innebär å andra sidan en utvidgning av läkarpensioneringen genom att i densamma skulle upptagas de läkare vid sjukhusen i Uppsala och Lund samt Oscar II:s jubileumsfonds sanatorier, som enligt särskilt stadgande i nu gällande reglemente för SPA äro undantagna från pensioneringen, ävensom av Kungl. Maj:t utnämnda epidemisjukhusläkare och sjukstugeläkare.

I fråga om SPA-pensioneringen av sjuksköterskor innebär pensionsutredningens förslag, att från pensioneringen undantagas sjuksköterskor anställda i sjukvård, som anordnats av bruk, fabrik eller därmed jämförliga företag för anställd personal och dess familjer.

Förutom de nu redovisade huvudsakliga och mera direkta verkningarna av pensionsutredningens förslag kommer detsamma att medföra vissa indirekta verkningar på pensioneringens omfattning, vilket sammanhänger med att den begränsning till vissa slag av huvudmän, som f. n. gäller i fråga om pensioneringen av husmödrar och sjuksköterskor m. fl. föreslås i viss mån modifierad, samtidigt som den skulle utsträckas till att gälla även för barnmorskor.

I detta sammanhang behandlar pensionsutredningen även frågan om pensionering av föreståndare och föreståndarinnor för sjukvårdsanstalter och anför härom att det ej ansetts behövt att bland de befattningshavare vid den slutna sjukvården som skola erhålla anslutning till SPA särskilt upp- taga föreståndare och föreståndarinnor, då någon föreståndare i sådan vård hittills icke ifrågakommit till erhållande av pensionsrätt och alla de till SPA anslutna befattningshavare, som kunna betraktas som föreståndarinnor, äro sjuksköterskor och i sådan egenskap kunna få en efter avlöningen avpassad tillfredsställande pensionsrätt.

Beträffande *motiveringen* för utredningens förslag i ovan angivna delar hänvisar utskottet till s. 61—66 i propositionen.

Remissyttrandena i hithörande delar återfinnas å s. 67—79 i propositionen.

3. Socialvården.

1944 års pensionsutredning. Enligt pensionsutredningens förslag till avgränsning av SPA:s pensionsverksamhet på socialvårdens område skulle pensioneringen komma att omfatta de grupper, som framgå av följande sammanställning.

A. Anstaltsvård.

Vid av kommun, allmännyttig sammanslutning eller stiftelse bedriven vårdinrättning av följande slag, nämligen statsunderstött vårdhem för barn (barnhem), statsunderstödd skola tillhörande barna- och ungdomsvården, statsunderstödd erkänd eller enskild alkoholistanstalt, i fattigvårdslagen avsett statsunderstött arbetshem samt vårdhem för åldringar (ålderdomshem): dels föreståndare för vårdanstalt, dels föreståndarinna för vårdanstalt, biträdande föreståndarinna vid barnhem eller kommunalt ålderdomshem, husmoder och sjuksköterska, dels läarrinna vid barnhem (mödrahem) för meddelande av särskild utbildning i barnavård eller husligt arbete under förutsättning att statsbidraget beräknats med hänsyn till dylik utbildning, dels ock annan befattningshavare vid erkänd alkoholistanstalt.

B. Social hemhjälpverksamhet.

Heltidsanställd hemvårdarinna, till vilkens avlöning staten bidrager.

C. Sjukförsäkringsverksamhet.

Verkställande tjänsteman hos sådan allmän sjukkassa, som omförmäles i lagen den 3 januari 1947 om allmän sjukförsäkring.

Pensionsutredningens förslag i fråga om personal i anstaltsvård innebär, att SPA-pensioneringen liksom hittills skall omfatta vissa befattningshavare i vård av barn och åldringar samt fattiga och alkoholister. Förslaget innebär emellertid i dessa delar *dels* en inskränkning av pensioneringen på barnavårdens område bl. a. därigenom att den s. k. halvöppna barnavården icke omfattas av förslaget, *dels ock* en utvidgning av pensioneringen, i det att pensioneringen enligt förslaget skulle komma att omfatta biträdande föreståndarinnor vid statsunderstött barnhem och kommunalt ålderdomshem, vissa lärarinnor vid barnhem samt befattningshavare i allmänhet vid erkända alkoholistanstalter.

Motiveringen för ifrågavarande förslag är intagen å s. 80—83 i propositionen.

Utredningens förslag om pensionsrätt för heltidsanställda och med bidrag av statsmedel avlönade hemvårdarinnor inom den sociala hemjälpsverksamheten avser ej någon ändring i vad nu gäller.

Vad slutligen angår den i utredningens förslag upptagna sjukförsäkringsverksamheten, är denna en för SPA-pensioneringen helt ny gren.

Utredningens *motivering* i denna del återfinnes å s. 83—84 i propositionen.

Remissyttrandena i hithörande delar redovisas i propositionen å s. 84—88.

4. Polisväsendet.

1944 års pensionsutredning. Beträffande SPA-pensioneringens omfattning inom polisväsendet innebär pensionsutredningens förslag, att polispersonal skall kunna anslutas till pensioneringen i samma omfattning som hittills. Pensionsrätt skulle sålunda kunna erhållas för ordinarie befattningshavare i polisdistrikt, till vars polisväsen statsbidrag utgår jämlikt 15 § 2 mom. polislagen, d. v. s. polisdistrikt på landsbygden eller polisdistrikt som omfattar köping för vilken köpingsbrev utfärdats före år 1865.

Beträffande *remissyttrandena* i denna del hänvisas till propositionen s. 88—89.

5. Jordbruket med binäringar m. m.

1944 års pensionsutredning. Inom det verksamhetsområde som av pensionsutredningen betecknas jordbruket med binäringar skulle enligt utredningens förslag till avgränsning av SPA-pensioneringen pensioneringen komma att omfatta de befattningshavargrupper, som framgå av följande sammanställning.

1. Vissa fast anställda befattningshavare hos hushållningssällskap i verksamhet till främjande av jordbruket och därtill hörande binäringar samt fiske och hemslöjd ävensom vissa hemkonsulenter hos hushållningssällskapen.

2. Vid mejerisammanslutning anställda special- och distriktskonsulenter, vilka avlönas med bidrag av statsmedel.

3. Vissa fast anställda befattningshavare vid lantbruksakademien.

4. Fast anställda befattningshavare vid statsunderstödda lokala frökontrollanstalter och statsunderstödda lokala lantbrukskemiska kontrollstationer.

5. Fast anställda befattningshavare hos Sveriges utsädesförening och Sveriges fjäderfäavelsförening.

Detta förslag innebär *dels* en inskränkning av pensioneringen genom att befattningshavare vid Svenska smörprovningarna och Weibullsholms växtförädlingsanstalt framdeles ej skulle få pensionsrätt i SPA, *dels ock* en utvidgning av pensioneringen genom att till densamma skulle få anslutas befattningshavare hos Sveriges fjäderfäavelsförening.

Beträffande några av de med pensionsutredningens förslag avsedda befattningshavarna, nämligen vissa befattningshavare hos hushållningssällskap och vissa konsulenter hos mejerisammanslutning, har inom utredningen förekommit viss tvekan, huruvida anledning finnes för staten att medverka till deras pensionering.

Utredningens *motivering* för ovannämnda förslag redovisas i propositionen å s. 89—93.

Remissyttrandena över utredningens förslag i här avsedda delar ha inlagts å s. 93—97 i propositionen.

6. Kyrkoväsendet.

1944 års pensionsutredning. Inom kyrkoväsendet avser SPA-pensioneringen f. n. allenast rätt till familjepension för vissa prästerliga befattningshavare. Pensionsutredningen föreslår, att de befattningshavare, som angivas i följande sammanställning, skola kunna erhålla pensionsrätt i SPA.

1. Vid Svenska kyrkans diakonistyrelse: förste sekreterare (direktor), annan sekreterare samt föreståndare för lekmannaskolan i Sigtuna.

2. Vid Svenska kyrkans missionsstyrelse: svenska kyrkans missionsdirektor, sekreterare, samt missionär.

3. Vid Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse: sjömanspräst samt sekreterare.

4. Vid diakonissanstalterna vid Ersta, i Härnösand och i Göteborg, diakonissanstalten Samariterhemmet i Uppsala, Svenska diakonsällskapets anstalt å Sköndal samt Stockholms stadsmission: föreståndare för eller biträdande pastor vid diakon- eller diakonissanstalt samt föreståndare för Stockholms stadsmission.

Pensionsutredningens förslag innebär, *dels* en omläggning av pensioneringen till att avse rätt till såväl tjänste- som familjepension, *dels* borttagande av det i fråga om vissa befattningar i nu gällande reglemente för pensionsrätt stadgade villkoret, att vederbörande befattningshavare skall vara präst, *dels* utvidgning av pensioneringen till att kunna avse även missionärer, *dels ock* viss inskränkning av pensioneringen genom att från densamma skulle avskiljas predikanterna vid Blasieholmskyrkan i Stockholm och S:t Johanneskyrkan i Göteborg samt domkyrkosysslomän och s. k. brukspräster.

Utredningens *motivering* för ifrågavarande förslag återfinnes å s. 98—99 i propositionen.

Beträffande innehållet i *remissyttrandena* på förevarande punkter hänvisar utskottet till propositionen s. 99—101.

7. Sjömanshusen.

Pensionsutredningens förslag i fråga om SPA-pensioneringens avgränsning inom området för sjömanshusens verksamhet innebär, att befattningshavare på området för framtiden böra få anslutas till SPA i samma omfattning som hittills.

Utredningens förslag i denna del har ej föranlett någon erinran i *remissyttrandena*.

8. De kungl. teatrarna.

1944 års pensionsutredning. Pensionsrätt enligt reglementet för SPA tillkommer följande befattningshavare vid de kungl. teatrarna, nämligen *dels* musikutövande befattningshavare vid hovkapellet, *dels ock* teaterchef, regissör, chef för dekorationsateljé, solist, skådespelare, tjänsteman, kormästare, korist, balettmästare och balettmedlem samt befattningshavare tillhörande den tekniska personalen.

Efter en redogörelse för hurusom dessa befattningshavargrupper vunnit anslutning till pensioneringen genom beslut av 1938 års respektive 1943 års riksdag, uttalar pensionsutredningen om pensioneringens omfattning på området för de kungl. teatrarnas verksamhet, att utredningen icke anser sig ha anledning att ifrågasätta någon inskränkning av den förhållandevis nyligen beslutade anslutningen av här ifrågavarande personal till pensioneringen i SPA.

Remissyttrandena över förslaget i förevarande del återfinnas å s. 101—103 i propositionen.

9. Vissa andra verksamhetsområden.

Pensionsutredningen har beträffande *rättsväsendets verksamhetsgrenar* uttalat, att det i och för sig skulle kunna ifrågasättas att låta SPA-pensioneringen omfatta domstolsväsendet i städer med egen jurisdiktion och den statsunderstödda rättshjälpsverksamheten. Utredningen har emellertid icke ansett sig böra framlägga förslag om någon av dessa verksamhetsgrenars anslutning till SPA-pensioneringen.

Pensionsutredningen upptager vidare till granskning även inom andra än de förut behandlade områdena förekommande, av vissa enskilda institutioner frivilligt bedriven ideell verksamhet av allmännyttig karaktär. Däribland märkas *Skytteförbundens överstyrelse*, *centralförbundet för befälsutbildning*, *Svenska pistol- och sportskytteförbunden*, *sjövärnsskåren*, *riksförbundet Sveriges lottakårer*, *Svenska röda korset* och *Svenska blå stjärnan*

samt *Sveriges riksidrottsförbund*. Utredningen har emellertid icke ansett sig kunna tillstyrka anslutning till SPA-pensioneringen för något av berörda organ.

I *det av statskommissarien Björn angivna särskilda yttrandet* nämnas skytteförbundens överstyrelse och riksidrottsförbundet som exempel på sådana organisationer, vilkas befattningshavare han i motsats till utredningsmajoriteten ansett icke böra uteslutas från möjlighet till delaktighet i pensioneringen.

Utredningens *motiveringar* för ovannämnda förslag tillika med *remissinstansernas yttranden* däröver finnas intagna å s. 103—106 i propositionen.

Departementschefen anför för egen del i huvudsak följande:

U n d e r v i s n i n g s v ä s e n d e t. De av pensionsutredningen föreslagna ändringarna i fråga om SPA-pensioneringens omfattning inom undervisningsväsendet ha icke givit mig anledning till erinran. Vid förslagets definitiva utformande bör emellertid beaktas att lärare vid fristående arbetshem böra ha möjlighet att erhålla anslutning till pensioneringen i samma utsträckning som hittills. Det bör vid utformandet vidare iakttagas att övningslärare vid fortsättningsskolor avses skola inbegripas i den provisoriska pensionsreglering, varom jag i det följande kommer att framlägga förslag, och att de sålunda böra utbrytas ur nu förevarande förslag.

Vad angår de i en del remissyttranden förordade utvidgningarna av SPA-pensioneringen till vissa ytterligare befattningshavare såsom vaktmästare och husmödrar m. fl. vid vissa av de av utredningsförslaget omfattade läroanstalterna anser jag att dessa frågor böra övervägas i samband med den fortsatta utredningen rörande SPA:s framtida verksamhet.

Betydelsen för de svenska utlandsförsamlingarna av att lärarna vid där befintliga svenska skolor erhålla pensionsrätt framhålles av beskickningarna i London och Paris. Anslutningen till pensioneringen av dessa lärare har också tillstyrkts av statens pensionsanstalt och skolöverstyrelsen. Med hänsyn till vad nämnda myndigheter anfört finner jag övervägande skäl tala för att tillträde till pensioneringen beredes dessa lärare och föreslår sålunda att detta sker. Vid ett genomförande av detta förslag bör dock pensioneringen i enlighet med vad pensionsanstalten förordat begränsas till att avse sådana lärare till vilkas avlöning statsbidrag utgår.

Vad beträffar folkliga musikskolan i Arvika anser jag det med hänsyn till den relativt korta tid, varunder undervisning årligen pågår vid skolan, i likhet med pensionsutredningen i viss mån tveksamt om tillräckliga förutsättningar för anslutning till SPA äro för handen. På av skolöverstyrelsen och statens pensionsanstalt anförda skäl finner jag mig emellertid böra förorda att lärarna vid skolan erhålla möjlighet att vinna anslutning till SPA. Jag förutsätter dock härvid att pensionsrätten regleras efter viss minimitid, förslagsvis minst 35 veckor årligen, såsom full tjänstgöring.

Vidkommande övriga av remissinstanserna till upptagande i SPA-pensioneringen förordade institutioner synas mig frågorna därom böra över-

vägas i samband med den fortsatta utredningen om SPA-pensioneringen och densamma eventuella utbyggnad med en icke-statsunderstödd linje.

Hälsö- och sjukvården. Mot anslutning till SPA-pensioneringen av de befattningshavargrupper som omfattas av pensionsutredningens förslag ha i remissyttrandena endast gjorts erinringar i fråga om sociala kuratorer och befattningshavare vid akademiska sjukhuset.

Med hänsyn till bl. a. vad statens pensionsanstalt anfört beträffande de sociala kuratorerna anser jag att dessa befattningshavare i avvaktan på ytterligare utredning rörande SPA:s verksamhet tillsvidare icke böra anslutas till pensioneringen.

Vad angår befattningshavarna vid akademiska sjukhuset anser jag däremot övervägande skäl tala för att dessa befattningshavare nu anslutas till SPA i avvaktan på en eventuell sådan reglering av deras anställningsförhållanden, att de kunna överföras till de allmänna pensionsreglementena. Jag förordar sålunda i de delar varom här är fråga utredningens förslag.

Utredningens förslag innebär att bl. a. besiktningsveterinärer vid enskilda kontrollslakterier skulle betagas nuvarande möjlighet att vinna anslutning till SPA. Med hänsyn till vad statens pensionsanstalt och veterinärstyrelsen anfört om dessa befattningshavare finner jag mig böra förordna att befattningshavarna även i fortsättningen anslutas till pensioneringen. Jämväl förste underläkare, tillika biträdande överläkare, vid till pensionsstyrelsen anslutna kuranstalter böra bibehållas vid pensionsrätt i pensionsanstalten.

Vad angår de förslag till utvidgning av pensioneringen till vissa av utredningsförslaget icke omfattade institutioner m. m. som framförts i en del remissyttrandena finner jag med hänsyn till vad därvid anförts övervägande skäl tala för att i SPA-pensioneringen nu upptaga sjuksköterskor i svenska utlandsförsamlingar, befattningshavare vid Svenska röda korsets hem för gomdefekter i den omfattning som förordats av pensionsstyrelsen samt överläkar-, rektors- och terapeutbefattningar vid Ericastiftelsens läkepedagogiska institut.

Som av den föregående redogörelsen framgår innebär pensionsutredningens av mig förordade förslag beträffande bl. a. kustsanatorierna och pensionsstyrelsens sjukhus att samtliga befattningshavare vid dessa vårdanstalter utom underläkare skulle kunna vinna anslutning till SPA. De skäl som föranlett förslaget om en dylik utsträckning av pensioneringen synas mig föreligga även beträffande jubileumsfondens sanatorier. Dessa sanatorier finansieras nämligen på sådant sätt att, i den mån vårdavgifter och andra fondens egna inkomster ej förslå att bestrida utgifterna, underskottet täckes av statsmedel. De anslag som till följd härav varje år upptagas i riksstaten uppgå till förhållandevis mycket betydande belopp. Vid nu angivna förhållanden anser jag mig böra förordna att möjlighet beredes jubileumsfonden att vinna anslutning till pensioneringen i samma omfattning som den för bl. a. kustsanatorierna föreslagna. Jag vill i detta sammanhang även föreslå att motsvarande möjlighet måtte beredas Konung Gustaf V:s 80-årsfond med avseende å befattningar som inrättats för stadigvarande behov vid Konung Gustaf V:s forskningsinstitut.

De frågor om ytterligare utvidgningar av SPA-pensioneringen som framförts i remissyttrandena torde böra upptagas till övervägande i samband med den fortsatta utredningen om SPA:s verksamhet.

Med anledning av ett i remissyttrandet från Stockholms stad uttalat önskemål att anslutning till SPA bör erhållas för samtliga laboratoriebiträden, oavsett om de inneha sjuksköterskeutbildning eller ej, anser jag mig böra här uttala, att vid den av mig förordade omfattningen av SPA-pensioneringen dylika biträden icke bliva inbegripna i pensioneringen vare sig de inneha förenämnda utbildning eller ej. De laboratoriebiträden som f. n. åtnjuta pensionsrätt såsom sjuksköterskor torde följaktligen icke utan vidare komma att överföras till det nya reglementet.

Socialvården. Med hänsyn till vad statens pensionsanstalt och styrelsen för svenska landskommunernas förbund anfört beträffande pensionsutredningens förslag till vissa biträdande föreståndarinnors upptagande i SPA-pensioneringen förordar jag, att med avgörandet av denna fråga får anstå i avvaktan på fortsatt utredning om SPA:s verksamhet.

Vad angår frågan om sjukkasseverksamhetens anslutning till SPA-pensioneringen synes mig denna fråga i sin helhet böra övervägas i samband med en eventuell utbyggnad av pensioneringen med en icke-statsunderstödd gren. Jag anser mig sålunda icke nu böra framlägga förslag om anslutning till SPA-pensioneringen av verkställande tjänsteman hos sjukkassa.

Vad i övrigt beträffar pensionsutredningens förslag till omfattning av SPA-pensioneringen inom socialvården har detta icke givit mig anledning till erinran.

De förslag till ytterligare utvidgningar av pensioneringen inom detta område som framkommit i vissa remissyttrandena synas i allmänhet böra övervägas i samband med fortsatt utredning av SPA:s verksamhet.

Polisväsendet. Pensionsutredningens förslag i fråga om pensioneringens omfattning inom polisväsendet har ej givit mig anledning till erinran.

Den i vissa remissyttrandena ifrågasatta utvidgningen av pensioneringen till att avse jämväl andra polisdistrikt än egentliga landsbygdsdistrikt torde böra övervägas i samband med utbyggnad av pensioneringen med en icke-statsunderstödd gren.

Jordbruket med binäringar, m. m. Pensionsutredningens förslag, i vad detsamma avser förordande av pensionering i SPA för vissa befattningshavargrupper inom det verksamhetsområde som av utredningen betecknas jordbruket med binäringar, och vad utredningen därom anfört har icke givit mig anledning till erinran. Om efter ytterligare utredning den av bl. a. statskontoret förordade utbyggnaden av SPA-pensioneringen med en icke-statsunderstödd pensioneringsgren framdeles skulle komma till stånd, bör emellertid ett genomförande av pensionsutredningens förslag i denna del icke utgöra hinder för att, om tillräckliga skäl därför befinnas föreligga, till denna gren överföra fjäderfäavelsföreningen och andra vederbörande producentintressen mera direkt tjänande institutioner såsom t. ex. utsädesföreningen och konsulentverksamheten inom mejerihanteringen.

Vad härefter angår pensionsutredningens förslag, att befattningshavare vid svenska smörprovningarna och Weibullsholms växtförädlingsanstalt ej framdeles skulle få pensionsrätt i SPA, finner jag mig bl. a. på grund av de skäl, som anförts i remissyttrandena, icke kunna biträda förslaget. Jag förordar sålunda, att anslutning till SPA-pensioneringen allttjämt må stå öppen för ifrågavarande institutioners befattningshavare i samma utsträckning som hittills.

Vad beträffar Södra Sveriges fiskeriförening, föreningen för växtförädling av fruktträd, föreningen för växtförädling av skogsträd och hushållnings-sällskapens förbund är jag icke beredd att utan ytterligare utredning taga ställning till frågan om öppnande av möjlighet för dessa institutioner att vinna anslutning till SPA.

Beträffande frågan om anslutning till SPA av jordbrukarungdomens förbund och institutet för konserveringsforskning kan jag biträda de uttalanden, som därvidlag gjorts av lantbruksstyrelsen och lantbruksakademien.

Vad vidare beträffar frågan om de statliga bolagens anslutning till SPA synes mig denna fråga böra tagas under närmare övervägande i samband med utredning av SPA-pensioneringens utbyggnad med en icke-statsunderstödd gren.

K y r k o v ä s e n d e t. I vad pensionsutredningens förslag rör kyrkoväsendet innebär detsamma bl. a. en omläggning av SPA-pensioneringen till att gälla både tjänste- och familjepension. Mot utredningens förslag i denna del har jag icke funnit anledning till erinran. Vissa av de av förslaget berörda befattningshavarna kunna emellertid enligt nu gällande bestämmelser bliva berättigade att uppbära emeritilön. Med hänsyn härtill och då jag icke anser det böra ifrågakomma att för någon befattningshavargrupp meddela särskilda bestämmelser om tillämpning av det nya reglementet enbart med avseende å familjepension, finner jag det ändamålsenligt att, så länge emeritilöneinstitutet upprätthålles, reglementets bestämmelser om sammanträffande av tjänstepension eller tjänstelivränta med annan dylik förmån göras tillämpliga även där tjänstepension eller tjänstelivränta utgår jäm-sides med emeritilön.

Vad beträffar pensionsutredningens förslag till pensioneringens omfattning inom kyrkoväsendet har detsamma icke givit mig anledning till erinran i vad förslaget avser utvidgning av pensioneringen till vissa icke-prästerliga befattningshavare och till de hos Svenska kyrkans missionsstyrelse anställda missionärerna. Beträffande missionärerna torde emellertid i samband med en eventuell framtida utbyggnad av SPA-pensioneringen med en icke-statsunderstödd gren böra tagas under övervägande huruvida icke dessa i enlighet med den av statskontoret uttalade meningen böra överföras till nämnda pensioneringsgren.

Utredningens förslag till avveckling av de nuvarande pensioneringsmöjligheterna för predikanten vid Blasieholmskyrkan i Stockholm, domkyrkosysslomän och brukspräster kan jag också biträda.

Vad härefter angår det av pensionsutredningen föreslagna utslutandet av predikanten vid S:t Johanneskyrkan i Göteborg från möjlighet att vin-

na anslutning till SPA finner jag med hänsyn till vad utredningen och domkapitlet i Göteborg anført om nämnda kyrka öfvervägande skäl tala för att befattningshavaren även i fortsättningen erhåller sådan möjlighet.

Vad slutligen angår i vissa remissyttranden framförda önskemål eller yrkanden om utvidgning av SPA-pensioneringen till ytterligare personalgrupper vid diakonianstalterna och de kyrkliga styrelserna samt till prästerliga befattningshavare vid Israelsmissionen torde frågor om dylika utvidgningar böra upptagas till öfvervägande i samband med den fortsatta utredningen om SPA:s pensioneringsverksamhet. Därvid torde eventuellt även böra öfvervägas huruvida anledning kan finnas att lämna tillträde till statligt ordnad pensionering för kyrkoherdarna i tyska församlingen i Göteborg samt tyska och finska församlingarna i Stockholm.

Sjömanshusen. Vad pensionsutredningen anført och föreslagit beträffande anslutning till SPA-pensioneringen av sjömanshusens befattningshavare har ej givit mig anledning till erinran.

De kungl. teatrarna. Pensionsutredningens förslag i vad avser pensioneringens omfattning beträffande befattningshavare vid de kungl. teatrarna, vilket icke innebär någon ändring i nu gällande förhållanden, har ej givit anledning till erinran från min sida. I samband med en eventuell framtida utbyggnad av SPA-pensioneringen torde det emellertid böra öfvervägas, huruvida befattningshavarna i enlighet med den uppfattning, åt vilken statskontoret givit uttryck, böra öfverföras till den icke statsunderstödda pensioneringen.

Vad angår frågan om utvidgning av SPA-pensioneringen till att omfatta jämväl andra med bidrag av lotterimedel understödda teatrar, än de kungl. teatrarna, samt på sådant sätt understödd orkesterverksamhet vill jag uttala, att denna fråga enligt min mening är väl förtjänt att öfvervägas vid den fortsatta utredningen om SPA:s framtida pensioneringsverksamhet.

Vissa andra verksamheter som råden. Vad angår rättsväsendets verksamhetsgrenar har pensionsutredningen på anförda skäl icke ansett sig böra framlägga förslag om anslutning av befattningshavare till SPA-pensioneringen. Ej heller jag anser mig böra nu framlägga något dylikt förslag. Frågan torde emellertid, bl. a. med hänsyn till att i vissa remissyttranden hemställts eller uttalats önskemål att möjlighet beredes att vinna anslutning till SPA för vissa hithörande befattningshavare, böra upptagas till ytterligare öfvervägande vid den fortsatta utredningen om SPA:s framtida pensioneringsverksamhet.

Vad beträffar skytteförbundens överstyrelse, centralförbundet för befälsutbildning och riksidrottsförbundet anser jag med hänsyn till vad i remissyttrandena och i det av ledamoten i pensionsutredningen Björn avgivna särskilda yttrandet anförts öfvervägande skäl tala för att dessa organisationer beredas möjlighet att vinna anslutning till SPA för sina befattningshavare. Jag är emellertid icke i tillfälle att utan ytterligare utredning framlägga förslag i ämnet. Det här anförda gäller f. ö. även beträffande kulturhistoriska museet i Lund och centralförbundet för nykterhetsundervisning, vilka institutioner i det föregående berörts under undervisningsväsendet.

Vissa övergångsförhållanden. I avvaktan på slutförandet av den förutsatta ytterligare utredningen om pensionsanstaltens verksamhet torde sådana till SPA nu anslutna befattningshavare, som icke enligt vad jag i det föregående förordat kunna erhålla anslutning till pensioneringen enligt det föreslagna nya SPA-reglementet, ävensom, i den mån Kungl. Maj:t därom förordnar, efterträdare å samma befattningar böra på framställning av vederbörande huvudmän kunna utan hinder av nämnda förhållande bliva tillsvidare förenade med pensionsrätt enligt det nya reglementet. Förutsättning härför bör likväl vara, att framställning i ämnet göres inom kort tid efter reglementets ikraftträdande, förslagsvis senast den 1 juli 1950.

IV. Pensioneringens utformning, m. m.

1944 års pensionsutredning har framlagt förslag till ett pensionsreglemente, som motsvarar de för statstjänstemännen gällande allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena av år 1947 och för vilket nämnda reglementen i huvudsak utgjort förebild. Därvid har utredningen uttalat, att det syntes naturligt, att pensioneringsgrunderna för de befattningar, som kunde anslutas till statens pensionsanstalt, så nära som möjligt anpassades efter de för de statliga befattningshavarna gällande pensioneringsgrunderna, för såvitt icke på grund av särskilda förhållanden en avvikelse därifrån kunde anses motiverad. Inom utredningen hade visserligen diskuterats, huruvida icke i vissa hänseenden, även om skiljaktiga förhållanden icke i och för sig motiverade någon åtskillnad, borde förordas andra grunder än de för statstjänstemännen gällande, men utredningen hade stannat för att modifikationer i dessa hänseenden lämpligen icke borde företagas annat än i samband med ändringar av de för statstjänstemännen gällande pensionsbestämmelserna.

Departementschefen anför bl. a. följande:

För egen del kan jag helt ansluta mig till utredningens uppfattning att det får anses naturligt att tillämpa samma grundsatser beträffande ifrågavarande pensionering av icke-statliga befattningshavare som vid statstjänstemännens pensionering och att avvikelser endast böra förekomma i den mån de äro motiverade av skiljaktiga förhållanden för statliga och icke-statliga befattningshavare.

Vad härefter angår frågan vilka särskilda anordningar, som påkallas till följd av att pensioneringen avser icke statsanställd personal, anser jag, att jämkningar i några avseenden böra vidtagas i utredningens förslag. I den mån ej annat angives i det följande, biträder jag emellertid utredningens förslag även i ifrågavarande avseende.

Beträffande ordningen för anslutningen till statens pensionsanstalt har pensionsutredningen föreslagit, att de icke-statliga befattningar, som enligt beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen må förenas med pensionsrätt, skola fördelas på tre grupper, A, B och C, samt att befattning tillhörande grupp B skall vara förenad med pensionsrätt allenast under förutsättning, att den är registrerad hos statens pensionsanstalt. Statens pensionsanstalt har uttalat att registrering ej bör medgivas, med mindre huvudmannen anmäler samtliga befattningar av det slag, varom fråga är, till erhållande av pensions-

rätt. I förevarande avseende ansluter jag mig till sistnämnda uppfattning, som avser att valet skall stå mellan anslutning eller icke-anslutning av samtliga befattningar av ifrågavarande slag hos huvudmannen; registreringen bör i enlighet härmed icke vidare gälla, om huvudmannen inrättar ytterligare befattning av samma slag utan att för denna begära registrering, och ej heller, om huvudmannen genomför löne reglering för registrerad befattning utan att för pensionsanstalten göra anmälan därom.

Till frågan om pensioneringens omfattning hör också spörsmålet om pensionering av befattningshavare med deltidsarbete. Även enligt min mening tala vägande skäl för att anslutning till statens pensionsanstalt skall kunna erhållas av deltidsanställd befattningshavare. Jag vill emellertid erinra om att frågan om pensionsvillkoren för statsanställd personal med deltidsarbete är föremål för särskild utredning genom 1947 års lärarpensionssakkunniga; den av remissinstanserna berörda frågan synes därför böra upptagas sedan nämnda sakkunniga redovisat resultatet av sitt utredningsarbete.

Utredningens förslag om pensionsålder för olika befattningar kan jag i huvudsak biträda. Jag ansluter mig sålunda till utredningens i samförstånd med Svensk sjuksköterskeförening upprättade förslag om att pensionsåldern för sjuksköterskor skall höjas från 55 till 60 år och föreslår vidare i likhet med utredningen, att sistnämnda pensionsålder även skall tillämpas å barnmorskor; i anslutning härtill framlägger jag i det följande vissa förslag om ändring i pensionsåldern för motsvarande personal med anställning i statens tjänst. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att det synes mig lämpligt att 1948 års pensionsålderskommitté företager en granskning av pensionsåldrarna för icke-statliga befattningshavare med anslutning till statens pensionsanstalt.

Det av utredningen föreslagna systemet med pensionsklasser anser jag lämpligt, och likaså synas mig de bestämmelser böra genomföras, som reglementsförslaget innehåller om sättet för bestämmande av pensionsklass. Jag anser även, att utredningens uppfattning om sättet för bestämmande av pensionsklass för sådana befattningar, för vilka det statliga lönesystemet ej tillämpas, i allmänhet får godtagas.

Vad angår de pensionsklasser för särskilda befattningar, som i enlighet med utredningens förslag böra angivas i reglementet, kan jag i stort sett biträda utredningens förslag. Jag vill emellertid med anledning av vad som framhållits vid remissbehandlingen ej motsätta mig att pensionsklass 1: 33 tillämpas för extra provinsialläkare, läkare vid fristående. centraldispensär, sjukstugeläkare samt distriktstandläkare och med dem jämställda tandläkare eller mot att pensionsklass 1: 15 blir gällande för såväl distriktsbarnmorskor som anstaltsbarnmorskor. Jag är däremot icke beredd att nu förorda avsteg från utredningens förslag i övrigt. Vad särskilt angår det från olika håll gjorda uttalandet om att högre pensionsklasser än de av utredningen förutsatta borde bli gällande för rektorer och lärare vid statsunderstödda folkhögskolor och lägre lantbruksundervisningsanstalter, vill jag erinra om att förslag till löne reglering för dessa personalgrupper avvaktas från 1941 års lärarlönesakkunniga och att detta förslag icke lämpligen bör föregripas genom åtgärder i detta sammanhang.

I fråga om familjepension och familjelivranta har utredningen föreslagit ett sådant avsteg från vad som gäller för statstjänstemännen, att full överensstämmelse mellan familjepensionsrätten för manlig och kvinnlig befattningshavare icke skulle komma att föreligga på detta område. Utredningen har därvid bl. a. utgått från att anordningen med s. k. änklingspension hämtade sin motivering i förhållanden, som sammanhängde med statstjänstemännens tidigare avlönings- och pensionsförhållanden och som sak-

nade motsvarighet för de icke-statliga befattningshavarnas del. En ledamot av utredningen har emellertid ansett, att tillräcklig anledning att på denna punkt genomföra en åtskillnad mellan statliga och icke-statliga befattningshavare saknas, och till denna uppfattning har ett stort antal remissinstanser anslutit sig. För egen del hysar jag samma uppfattning; även om änklingspensioneringen för sin uppkomst närmast har att tacka förhållanden av betydelse endast för statstjänstemännen, kan enligt min mening i detta sammanhang icke bortses från att änklingspensionen blivit en förmån att räkna med vid bedömande av pensionsrättens innebörd, och då jag vidare är av uppfattningen att pensionsbestämmelserna böra givas samma innehåll för manliga och kvinnliga befattningshavare biträder jag på denna punkt reservantens förslag.

Beträffande Kungl. Maj:ts prövningsrätt vid sammanträffande av förmåner vill jag till en början erinra om att jag i det föregående förordat en viss utvidgning av denna prövningsrätt i stället för rigorösa anordningar innebärande förbud mot erhållande av pensionsrätt och mot retroaktiv tjänstårsberäkning. Det jämningsförslag, som pensionsanstalten framställt, synes också böra genomföras. I övrigt vill jag föreslå, att Kungl. Maj:t skall kunna delegera sin prövningsbefogenhet till pensionsanstalten eller, om så skulle kunna ske — vilket i och för sig vore synnerligen önskvärt — meddela generella bestämmelser i ämnet.

För lärare vid musikskolan i Arvika torde de i 39 § i reglementsförslaget under 7 a, 8 a och 19 a upptagna bestämmelserna böra erhålla tillämpning.

Enligt vad jag tidigare förordat skulle sådana till SPA nu anslutna befattningar, vilka icke omfattas av det föreslagna nya SPA-reglementet, på framställning av vederbörande huvudman kunna utan hinder av nämnda förhållande bli tills vidare förenade med pensionsrätt enligt reglementet. Till reglering av denna anordning erfordras vissa särskilda bestämmelser bl. a. om den grupp till vilken befattning skall hänföras, om pensionsålder och i fråga om tillämpning av övergångsbestämmelserna till reglementet. Befattningarna böra hänföras till grupp B. Pensionsåldern synes, bortsett från att inträdet i densamma bör ske vid utgången av födelsemånaden, böra bibehållas vid den som nu gäller. För befattning med f. n. 55 års pensionsålder bör dock pensionsåldern bli 60 år. Tjänstaldern synes böra utgöra 25 tjänstår för extra provinsialläkare och eljest 30 tjänstår. Beträffande befattningshavare, som får pensionsåldern höjd från 55 till 60 år och tjänstaldern höjd från 25 till 30 år, synes de för sådana fall förordade övergångsbestämmelserna till det nya reglementet böra tillämpas.

I detta sammanhang vill jag slutligen återkomma till den i det föregående berörda frågan om höjning av pensionsåldern för sjuksköterskor och barnmorskor från 55 till 60 år. Vid genomförande av mitt i det föregående framställda förslag om dylik höjning av pensionsåldern för befattningshavare med anställning i icke-statlig verksamhet synes det naturligt att samma åtgärd vidtages även för motsvarande statsanställd personal. Även för denna torde sålunda pensionsåldern böra från och med den 1 januari 1950 utgöra 60 år, dock att samma övergångsbestämmelser som förordats för icke-statliga befattningshavare böra gälla för de statliga befattningshavarna. Från det nu sagda hör emellertid göras undantag för sköterskor m. fl. vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka; beträffande dessa synes det mig vanskligt att nu utan ytterligare utredning genomföra en dylik åtgärd, och jag vill därför förorda att ett ställningstagande till frågan får anstå intill dess resultatet av 1948 års pensionsåldersutrednings arbete föreligger.

V. Finansieringen av SPA-pensioneringen.

Beträffande verkningarna å anslagsbehovet efter genomförandet av den föreslagna pensionsregleringen räknar *pensionsutredningen* först och främst med ett inkomstbortfall av omkring 6 miljoner kronor motsvarande ränta å pensionsfonden, vilken vid den av utredningen föreslagna tillämpningen av det för statsanställdas pensionering gällande finansieringssystemet förutsättes skola förvandlas till en kapitalfond, vars avkastning upptages som inkomst å riksstatens driftbudget. Vidare räknar utredningen med en ökning av avgiftsinkomsten för närmaste budgetår med ungefär 1,5 miljoner kronor. Slutligen antages att pensionsutgifterna till en början icke komma att nämnvärt påverkas av förslaget genomförande. Slutresultatet blir sålunda, att anslagsbehovet ökar med i runt tal 4,5 miljoner kronor. I detta sammanhang har pensionsutredningen beräknat, att huvudmansavgifterna enligt reglementsförslaget täcka ungefär 47 procent av pensionskostnaderna, kostnaderna för rörligt tillägg däri inräknade.

I anslagstekniskt hänseende förordar pensionsutredningen förutom pensionsfondens förvandling till kapitalfond, att den nuvarande anordningen med ett gemensamt anslag för tjänste- och familjepensioner bibehålles men att i riksstaten uppföres ett särskilt anslag för SPA:s förvaltningskostnader, vilka för närvarande inberäknades i anslaget Bidrag till pensioneringskostnaderna för statens pensionsanstalt.

Departementschefen har anfört:

Vad pensionsutredningen anfört och föreslagit i fråga om finansieringen av pensioneringen enligt det nya reglementet och övrig av statens pensionsanstalt omhändertäckt statsunderstödd pensionering har icke givit mig anledning till erinran. Vid bifall till de övriga förslag som jag i detta sammanhang framlägger torde vad utredningen förordat beträffande förvandlingen av anstaltens pensionsfond till en kapitalfond, vars avkastning upptages såsom inkomst å riksstatens driftbudget, och uppförande i riksstaten av anslag för anstaltens förvaltningskostnader, med beaktande tillika av vad riksräkenskapsverket anfört i ämnet, böra genomföras fr. o. m. budgetåret 1950/51.

Beträffande den av pensionsanstalten föreslagna centrala registreringen av anstaltens delägare, vilken även förordats av statskontoret och riksräkenskapsverket, finner jag densamma nu lämpligen böra komma till stånd i den omfattning anstalten föreslagit. När tillräcklig praktisk erfarenhet av registreringen vunnits, bör emellertid till övervägande upptagas frågan om central matrikelföring beträffande samtliga befattningshavare inom den av pensionsanstalten administrerade statsunderstödda pensioneringen.

Den personalökning hos anstalten, som kan bli erforderlig på grund av uppläggande av ett centralt personalregister ävensom med hänsyn till genomförandet av den föreslagna nya pensionsordningen, kan emellertid svårligen med någon säkerhet beräknas, innan erfarenhet vunnits beträffande omfattningen av de nya arbetsuppgifterna. För nästa budgetår torde därför Kungl. Maj:t lämpligen böra erhålla bemyndigande att till anstaltens förfogande ställa medel för de utgifter, som må bli erforderliga för bestridande av kostnaderna för förenämnda uppgifter. Jag gör i det följande hemställan om medgivande i sådant hänseende. Därest kostnad uppstår i samband med beredande av ökat lokalutrymme för anstalten, torde Kungl. Maj:t äga möjlighet att anvisa härför erforderliga medel.

VI. Provisorisk pensionsreglering för viss icke-statlig lärarpersonal.

1948 års riksdags principbeslut om lönereglering för övningslärare avser vissa sådana lärare vid de kommunala skolorna med pensionsrätt enligt nu gällande reglemente för statens pensionsanstalt samt ett antal övningslärare vid folk- och fortsättningsskolor, för vilka vederbörande huvudmän av olika anledningar icke utnyttjat möjligheten att bereda befattningshavarna dylik pensionsrätt. För att dessa lärarkategorier, vilka icke äro inbegripna i det av mig förut förordade nya reglementet för pensionering genom statens pensionsanstalt, ej under tiden innan löneregleringen genomföres i pensionsbänseende skola bli försatta i ett ogynnsamt läge i jämförelse med de befattningshavare, som avses i det nya reglementet, har en provisorisk reglering av deras pensionsförhållanden ansetts angelägen. Denna pensionsreglering har befunnits lämpligen böra ske i huvudsaklig anslutning till de i det nya reglementet innefattade bestämmelserna. En provisorisk pensionsreglering har ansetts böra företagas jämväl i fråga om de befattningshavare, som beröras av det av 1944 års lönekommitté för privatläroverken avgivna betänkandet rörande lönereglering för lärare vid sådana läroverk och vilka inneha anställningar motsvarande ordinarie eller extra ordinarie anställning.

Departementschefen anför bl. a. följande:

Det förslag som 1944 års pensionsutredning framlagt i denna fråga synes mig utgöra en godtagbar grund för frågans lösning. I vad avser några av förslaget mera väsentliga punkter har jag dock funnit anledning förordna en delvis annan reglering än den av pensionsutredningen föreslagna.

Vidkommande pensionsregleringens omfattning biträder jag pensionsutredningens förslag. Den närmare precisering av förutsättningarna för regleringens tillämpning å övningslärare vid folk- och fortsättningsskolor, som föreslagits av statens pensionsanstalt, bör emellertid beaktas. Med hänsyn bl. a. till regleringens förutsatta karaktär av provisorium har jag icke funnit tillräckliga skäl föreligga att tillmötesgå de i vissa remissyttranden framställda önskemålen, att en undervisningsskyldighet av mellan 480 och 720 timmar per år beträffande lärare vid fortsättningsskola respektive mellan 15 och 20 veckotimmar för övriga övningslärare skulle vara tillräcklig för anslutning till pensionsregleringen.

Med avseende å de allmänna grunderna för pensionsregleringen har utredningen beträffande samtliga av regleringen berörda befattningshavare med undantag allenast för manliga lärare vid privatläroverk i fråga om såväl fortlöpande avgifter som engångsavgifter föreslagit vissa avvikelser från det förut behandlade och av mig i huvudsak förordade reglementsförslaget.

Vad angår pensionsutredningens förslag till pensionsklasser för övningslärarna vid de högre kommunala skolorna bör detta på sätt statens pensionsanstalt föreslagit jämkas så till vida, att ordinarie lärare i kvinnlig slöjd vid annan skola än kommunal flickskola och ordinarie lärare i manlig slöjd hänföras till pensionsklass 1:19. Lärare av sistnämnda slag, som enligt skolöverstyrelsens beprövande anses inneha s. k. högre kompetens, synes emellertid böra hänföras till pensionsklass 1:21 (för e. o. 1:20).

Pensionsutredningens sålunda modifierade förslag till pensionsklasser för

de högre kommunala skolornas övningslärare torde böra införas även för motsvarande lärare vid folk- och fortsättningsskolor, vilka enligt vad jag nyss förordat skulle hänföras till grupp A. Beträffande lärarinna i kvinnlig slöjd, som i vissa fall skall placeras i lönegrad Ca 13 eller Ca 12, bör emellertid även upptagas pensionsklasserna 1: 16 och 1: 15. Det torde böra ankomma på skolöverstyrelsen att beträffande lärare vid folk- och fortsättningsskolor avgöra, huruvida befattningshavare vid de provisoriska bestämmelsernas tillämpning skall anses såsom ordinarie eller extra ordinarie lärare. Därvid torde i allmänhet såsom ordinarie lärare böra betraktas lärare, som enligt vederbörlig av överstyrelsen godkänd tjänstereglering i avseende å anställningsformen är likställd med ordinarie folk- eller småskollärare.

Vad angår pensionsklasser för de till grupp B hänfödda lärarna böra dessa bestämmas av statens pensionsanstalt på grundval av de vid vederbörande läroanstalt gällande lönerna. Med hänsyn till pensionsregleringens provisoriska karaktär synes mig därvid böra tillåtas, att det sammanlagda lönebeloppet — givetvis med undantag från eventuella arvoden för s. k. övertimmar och dylikt — anses jämförligt med ett enligt statens löneplansförordning på skolorten utgående lönebelopp, oavsett huruvida förstnämnda belopp varierar med levnadskostnader och ortsgruppering eller ej. Att som skolöverstyrelsen ifrågasatt för dessa befattningshavare avpassa pensionsklasserna efter ett löneregeringsförslag, som ännu icke prövats av statsmakterna, kan jag icke förorda.

Beträffande pensionsåldern för lärare i hushållsgöromål har skolöverstyrelsen föreslagit att denna fastställes till 63 år. Såvitt angår de högre kommunala skolorna skulle detta innebära en sänkning med 2 år av nu gällande pensionsålder. En dylik sänkning torde med hänsyn till pågående översyn av de för befattningshavare i allmänhet gällande pensionsåldrarna icke böra företagas i detta sammanhang. Vad angår övriga skolor är pensionsåldern för nämnda lärare för närvarande 60 år. Sådan lärare kommer, oavsett om den nya pensionsåldern blir 63 eller 65 år, vid genomförande av de av mig förordade övergångsbestämmelserna till det nya reglementet att kunna avgå med ålderspension redan vid utgången av den månad under vilken han uppnår 60 levnadsår, om läraren är född före den 1 januari 1891. Med hänsyn härtill synes det icke påkallat att för provisoriet fastställa lägre pensionsålder för dessa lärare än 65 år.

Utskottets yttrande.

Det i propositionen framlagda förslaget, som bygger på en av 1944 års pensionsutredning verkställd utredning, avser utfärdande av nytt reglemente för statens pensionsanstalt, vilket fr. o. m. år 1950 skulle ersätta det nu gällande reglementet av år 1919. Det nya reglementet har utformats efter förebild av gällande pensionsbestämmelser för statstjänstemän. Beträffande frågan om pensioneringens omfattning bebådas emellertid fortsatt utredning. Förslaget i denna del åsyftar sålunda en i viss mån provisorisk lösning. Denna bygger på det nu bestående förhållandet, att pensioneringen har karaktären av en statsunderstödd verksamhet.

Att förslaget, trots att det definitiva ställningstagandet till avgränsningsfrågan ansetts kräva ytterligare utredning, nu kunnat framläggas medför

den påtagliga vinsten, att de betydande befattningshavargrupper, som omfattas av förslaget, utan avvaktan på en dylik utredning kunna få sina pensionsförhållanden ordnade mera tidsenligt och i nära anslutning till det statliga pensioneringssystemet. Vidare erhålles genom förslagets genomförande en utgångspunkt för utredning av frågan om förbättring av vissa från pensionsanstalten utgående äldre pensioner. Härtill kommer att det nya reglementet är ägnat att i viss mån avhjälpa den författningsmässiga förbistring, som f. n. råder beträffande den av pensionsanstalten administrerade pensioneringen av icke-statliga befattningshavare. Ett i och för sig önskvärt, än mera fullständigt avlägsnande av denna förbistring skulle bl. a. erfordra, att under det nya reglementet inordnades även de andra icke-statliga till anstalten anslutna befattningshavargrupper, vilka redan nu pensioneras enligt det statliga pensionssystemet med tillämpning av särskilda reglementen.

Ehuru det framlagda förslaget icke i allo innebär en slutgiltig lösning, i det att främst frågan om pensioneringens omfattning eller avgränsning anses behöva ytterligare utredas, finner utskottet i likhet med departementschefen detta icke böra utgöra hinder för att förslaget nu genomföres. Vid granskning av förslaget har utskottet funnit sig kunna i huvudsak ansluta sig till detsamma. Endast på några enstaka punkter har utskottet funnit sig böra föreslå jämkningar i reglementsförslaget.

Innan utskottet övergår till att behandla reglementsförslaget i dess olika delar, vill utskottet upptaga vissa spörsmål, som sammanhånga med *den fortsatta utredningen i avgränsningsfrågan*.

1944 års pensionsutredning har med avseende å avgränsningen av pensionsanstaltens verksamhet uppdragit vissa allmänna riktlinjer, vilka utredningen sammanfattat i en primär och en supplementär regel. Enligt den primära regeln borde pensioneringen i princip begränsas till att omfatta vissa staten närstående verksamhetsområden. I den supplementära regeln har uppställts kravet, att pensioneringen inom godtaget pensioneringsområde i allmänhet borde förbehållas befattningshavare av mera direkt betydelse för verksamheten, såsom lärare inom undervisningsväsendet, läkare och sjuksköterskor inom sjukvården m. fl. grupper, för vilka särskilda kompetenskrav finnas uppställda.

Den primära regeln har i allmänhet lämnats utan erinran från de hörda myndigheternas sida. Den supplementära regeln, vilken i stort sett återspeglar den nuvarande ordningen beträffande pensioneringsverksamhetens avgränsning, har däremot mött gensagor såväl av vissa reservanter inom utredningen som från en del remissmyndigheters sida. Reservanterna inom utredningen, till vilkas mening ifrågavarande remissmyndigheter mer eller mindre fullständigt anslutit sig, ha därvid givit uttryck åt den uppfattningen, att pensioneringen borde omfatta samtliga befattningshavare vid verksamhet, beträffande vilken staten befunnits böra ekonomiskt medverka till pensioneringen. Reservanterna ha vidare uttalat, att den statsunder-

stödda pensioneringen i statens pensionsanstalt borde kompletteras med en icke statsunderstödd pensioneringslinje.

De synpunkter, som sålunda av reservanterna anlagts på frågan om pensioneringens omfattning, synas utskottet förtjänta att tagas under övervägande i samband med den bebådade fortsatta utredningen. Så vitt utskottet kan finna, måste emellertid frågorna om den supplementära regelns tillämpning samt om gränsdragningen mellan en statsunderstödd och en icke statsunderstödd pensionering bli väsentligen beroende på storleken av de bidrag staten kan påtaga sig för ifrågavarande ändamål. I detta sammanhang må jämväl framhållas den ökade betydelse, som fonderingsfrågan får vid en mera avsevärd utvidgning av pensioneringsverksamheten, särskilt för det fall denna kommer att omfatta även en på bidragsplikt från huvudmännen helt grundad pensioneringslinje.

En i viss mån vidare syn på den av staten genom pensionsanstalten bedrivna pensioneringsverksamheten beträffande icke-statliga befattningshavare anlägges i de likalydande motionerna I: 309 och II: 393. I dessa yrkas bl. a., att utredning måtte verkställas om formerna för statens pensionsanstalts framtida verksamhet. Enligt motionärernas förmenande borde sålunda i sammanhang med den fortsatta utredningen i avgränsningsfrågan även frågan om pensionsanstaltens ställning över huvud upptagas till prövning, varvid ett övervägande av anstaltens ställning i hela pensionsförsäkrings-systemet på arbetsmarknaden vore önskvärt. Kunde en tillfredsställande lösning av de särskilda tjänstemannagruppernas pensionsfråga ernås genom att huvudmännen i egen regi eller genom särskilda pensionskassor ordnade pensioneringen, borde från det allmännas sida intet vara att invända däremot. Vid den av motionärerna förutsatta utredningen borde förden skull ett alternativ övervägas, enligt vilket kommuner och andra arbetsgivare, som för sina arbetstagare antagit ett med det statliga likvärdigt pensioneringsreglemente, i den sålunda anordnade pensioneringen skulle kunna inbegripa även arbetstagare, som kunde anslutas till statens pensionsanstalt. I detta fall skulle statsbidrag till pensioneringen utgå efter samma grunder som vid pensionering genom anslutning till anstalten.

Även utskottet hyser den uppfattningen, att de i motionerna sålunda berörda frågorna lämpligen böra övervägas i samband med den fortsatta utredningen. Över huvud taget synes denna vara oförhindrad att ingå på alla de principfrågor, som kunna aktualiseras i förevarande sammanhang. Jämsides med det i motionerna berörda alternativet bör sålunda upptagas även den under remissbehandlingen framkastade tanken på att staten genom pensionsanstalten skulle ombesörja pensioneringen av samtliga icke-statliga befattningshavare i allmän tjänst. Härigenom skulle undvikas de svårigheter av administrativ eller ekonomisk beskaffenhet, som eljest ofta göra sig gällande, när en befattningshavare flyttar från en huvudman till en annan. Även utan en så genomgripande omläggning kan emellertid den överensstämmelse mellan å ena sidan den statligt ordnade pensioneringen samt å andra sidan kommunal och enskild pensionering, som må befinnas önskvärd, ernås

genom att de icke-statliga pensionssystemen i möjligaste mån bringas i samklang med det statliga systemet.

I samma motioner har vidare frågan om den s. k. *oantastbarhetsprincipen* berörts. Utskottet vill erinra, att riksdagen vid skilda tillfällen i skrivelser till Kungl. Maj:t hemställt om översyn av de allmänna pensionsreglementena, i vad rör bl. a. nämnda fråga. Utskottet, som med tillfredsställelse konstaterat, att departementschefen ställt en dylik utredning i utsikt inom den närmaste framtiden, vill uttala den förhoppningen, att denna utredning måtte resultera i ett så vitt möjligt fullständigt klarläggande av spörsmålet om pensionsrätten betraktad som en intjänad löneförmån och de av ett sådant betraktelsesätt följande konsekvenserna beträffande pensionsrättens innehåll och utformning.

Den i propositionen föreslagna anpassningen av pensioneringsgrunderna till det för statens egna tjänstemän tillämpade pensionssystemet innebär en anpassning även i fråga om pensionsnivån. För att en dylik anpassning skall fylla sitt syfte förutsättes, att icke huvudmännen vid sidan av statlig pensionsrätt tillförsäkra befattningshavarna *särskild tilläggspension*. I sådant avseende föreslås i propositionen en föreskrift innefattande befogenhet för Kungl. Maj:t att förordna om minskning av reglementsenlig pension med hänsyn till dylik av huvudmannen utfäst förmån. Vad angår de nu till anstalten anslutna befattningshavarna får enligt propositionen reduktion icke ske i så stor omfattning, att befattningshavaren lider minskning i den sammanlagda pensionsförmån han haft att påräkna enligt nuvarande grunder för pensionering genom anstalten jämte eventuell tilläggspension från huvudmannen.

I de redan delvis behandlade likalydande motionerna I: 309 och II: 393 har emellertid framförts det önskemålet att — i avbidan på den av motionärerna begärda utredningen rörande pensionsanstaltens framtida verksamhet — det blivande pensionsreglementet måtte så utformas, att därav klart framgår, att särskilda tilläggspensioner från huvudmännen kunna ifrågakomma. Till stöd härför har bl. a. anförts, att pensionerna för de kommunala tjänstemännen till skillnad från de statliga pensionerna så gott som genomgående äro dyrortsgraderade och att, då ju icke samtliga kommunala befattningshavare kunna anslutas till pensionsanstalten, en anordning innebärande ett reellt förbud mot tilläggspensioner skulle missgynna dit anslutna befattningshavare.

Den i propositionen föreslagna anpassningen till den statliga pensionsnivån innebär *dels* att pensionernas storlek blir oberoende av den ortsgupp inom vilken befattningshavaren har sin verksamhet liksom av den relation mellan lön och pension, som tillämpas beträffande annan av huvudmannen ordnad pensionering, *dels ock* att en av huvudmannen tillämpad lönenivå i den mån den ligger över det för en jämförlig statstjänst gällande löneläget i princip ej tillåtes inverka på pensionsunderlagen.

Utan åtgärder mot ett åsidosättande från huvudmännens sida av denna anpassning skulle en befattningshavare hos en kommun, som anser sig böra följa ett dyrortsgraderat pensionssystem eller eljest tillämpar en från den statliga pensioneringen avvikande relation mellan lön och pension, genom kommunal tilläggspension kunna påräkna högre tjänstepension än en i övrigt likställd befattningshavare i statens tjänst. Skulle kommunen dessutom tillämpa en högre lönenivå än staten och även detta ansåges motivera en kommunal tilläggspension, bleve den kommunalanställda befattningshavaren i pensionshänseende givetvis än mera gynnad i jämförelse med den statsanställda.

Den för statstjänstemännen tillämpade pensionsnivån är av så sent datum som den 1 juli 1947. Den har för statstjänstemännens del godtagits av tjänstemannaorganisationer, till vilka i betydande utsträckning av den nu ifrågavarande pensioneringen omfattade personalkategorier äro anslutna, samt har av statsmakterna befunnits skälig. Utskottet kan för sin del icke biträda den uppfattning, varåt motionärerna givit uttryck och enligt vilken tillämpning av den statliga pensionsnivån för statstjänstemännen närstående grupper icke vore motiverad. Enligt utskottets uppfattning böra de olägenheter, som f. n. göra sig gällande på pensionsområdet, i den mån de äro att härleda från tillämpning av andra principer vid avvägning av pensionsnivån inom kommunal än inom statlig pensionering, i första hand undanröjas genom åtgärder inom det icke-statliga pensionsområdet. Av det anförda framgår, att utskottet icke kan biträda den uppfattning, som härvidlag framförts i motionerna I: 309 och II: 393.

Vad beträffar de *befattningshavargrupper, som skola anslutas* till det nu föreslagna reglementet, innebär förslaget i första hand, att de till pensionsanstalten nu anslutna befattningshavargrupperna med ett fåtal undantag överföras till det nya reglementet. Vidare föreslås, att ytterligare en del kategorier befattningshavare skola erhålla anslutning till pensioneringen. I övrigt ha framkomna förslag om medtagande av nya grupper av befattningshavare ansetts kräva ytterligare utredning.

Såsom tidigare angivits, åsyftar det i propositionen framlagda förslaget närmast en provisorisk lösning av frågan om gränsdragningen för pensioneringen. Ehuru det icke varit möjligt för utskottet att på varje särskild punkt ägna förslaget en mera ingående undersökning, har utskottet likväl fått det intrycket, att den gjorda gränsdragningen bör kunna godtagas att gälla intill dess efter ytterligare utredning förevarande problemkomplex vunnit den mera allsidiga belysning, som erfordras för ett definitivt ställningstagande till avgränsningsfrågan. Utskottet vill därför tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i förevarande del. Utskottet vill emellertid understryka det av departementschefen gjorda uttalandet, att den omständigheten, att viss befattning nu bibehålles vid eller inordnas under den statsunderstödda pensioneringen, icke bör betraktas som prejudicerande vid den fortsatta behandlingen av gränsdragningsfrågan.

Av det sagda följer, att utskottet icke är berett att nu tillstyrka några

omedelbara positiva åtgärder i anledning av följande motioner, i vilka yrkanden framställdes om anslutning till pensionsanstalten av nedan nämnda befattningshavargrupper, nämligen likalydande motionerna I: 303 och II: 386 (husmödrar och vaktmästare vid statsunderstödda folkhögskolor och lantmannaskolor), likalydande motionerna I: 307 och II: 396 (vissa befattningshavare hos centralförbundet för nykterhetsundervisning), likalydande motionerna I: 335 och II: 421 (professor vid handelshögskolan i Göteborg), motionen II: 420 (skolpsykologer och vissa konsulenter i övningsämnen), likalydande motionerna I: 302 och II: 388 (i vad motionerna avse underläkare), likalydande motionerna I: 301 och II: 387 (i vad motionerna avse befattningshavare vid hushållningssällskapens förbund) samt motionen II: 385 (biträdande pastor hos Stockholms stadsmission). Utskottet vill dock beträffande underläkarna göra det uttalandet, att lösandet genom statens medverkan av pensionsfrågan för denna grupp — bl. a. med hänsyn till dess egenskap av rekryteringskår i förhållande till flertalet av de med statlig pensionsrätt förenade läkartjänsterna — utgör en angelägenhet av den betydelse, att den om möjligt bör upptagas till fristående behandling. Vad angår befattningshavare hos centralförbundet för nykterhetsundervisning är utskottet vidare av den uppfattningen, att åtgärder för beredande av pensionsrätt åt dem i pensionsanstalten böra vidtagas efter den särskilda utredning, departementschefen ansett erforderlig. I övrigt förordar utskottet, att de framförda förslagen hänskjutas till den kommande utredningen rörande pensioneringsverksamhetens avgränsning. Vad särskilt angår det i likalydande motionerna I: 303 och II: 386 framställda yrkandet om anslutning till pensionsanstalten av husmödrar och vaktmästare vid statsunderstödda folkhögskolor och lantmannaskolor vill utskottet framhålla, att även om i och för sig goda skäl kunna tala för kravet på en dylik anslutning, motsvarande anställningshavare vid folkskolorna och de högre kommunala skolorna för närvarande sakna statligt ordnad pensionering och att den väckta frågan därför torde böra skärskådas i ett större sammanhang.

I likalydande motionerna I: 302 och II: 388 har vidare yrkats, att labororiesköterskor, anställda vid sjukhuslaboratorier, måtte bibehållas vid hittillsvarande pensionsrätt. I propositionen erinras på förevarande punkt om att under remissbehandlingen av pensionsutredningens förslag önskemål framkommit om anslutning till pensionsanstalten av samtliga laboratoriebiträden, oavsett om de inneha sjuksköterskeutbildning eller ej. För egen del har departementschefen uttalat, att vid den av honom förordade omfattningen av pensioneringen dylika biträden icke bleve inbegripna i pensioneringen, vare sig de innehade förenämnda utbildning eller ej. De laboratoriebiträden, som f. n. åtnjote pensionsrätt såsom sjuksköterskor, syntes följaktligen icke utan vidare komma att överföras till det nya reglementet. För egen del anser utskottet, att den omständigheten, att ett biträde med sköterskeutbildning har sin tjänstgöring förlagd till sjukhuslaboratorium, icke bör utgöra hinder för pensionering i vanlig ordning. Ut-

skottet förutsätter därför, att dylika biträden alltjämt i pensionshänseende betraktas som sjuksköterskor. Med vad utskottet nu anfört torde syftet med motionerna i förevarande del få anses tillgodosett.

Vad slutligen angår en i förevarande sammanhang till utskottet inkommen framställning från Svenska socialvårdsförbundets kamratförening, vari uttalats önskemål om anslutning till pensionsanstalten av biträdande föreståndarinnor vid barn- och ålderdomshem, torde detta önskemål lämpligen böra tagas under övervägande vid den blivande utredningen.

Beträffande själva *pensioneringsreglerna* innebär Kungl. Maj:ts förslag, såsom tidigare nämnts, att för pensioneringen skulle komma att gälla ett pensionsreglemente, som nära motsvarar de statliga tjänste- och familjepensionsreglementena. Utskottet, som redan i det föregående angivit sin principiella inställning till reglementsförslaget, vill här endast uttala, att de ändringar, som jämlikt innevarande riksdags beslut beträffande upphävande av vissa verkningar i pensionshänseende av avsättning m. m. vidtagits i de allmänna pensionsreglementena, självfallet böra föranleda motsvarande ändring i det blivande reglementet. I övrigt torde reglementsförslaget, med iakttagande av de jämkningar, som utskottet förordar, böra läggas till grund för blivande bestämmelser i ämnet. Såsom i propositionen (s. 226—227) förutsatts, bör Kungl. Maj:t erhålla bemyndigande dels att utfärda nytt reglemente för pensionsanstalten, dels att under de förutsättningar och i den omfattning, som angivas i propositionen, vidtaga ändringar i detsamma, dels ock att meddela de bestämmelser i övrigt, som erfordras för pensionsregleringens genomförande.

I propositionen har bl. a. berörts spörsmålet om pensionering av befattningshavare med *deltidsarbete*. Departementschefen anför härom, att vägande skäl kunna tala för att anslutning till pensionsanstalten skall kunna erhållas för sådan befattningshavare. Då emellertid frågan om pensionsvillkoren för statsanställd personal med deltidarbete f. n. är föremål för särskild utredning genom sakkunniga, har departementschefen ansett frågan om pensionering av icke-statliga befattningshavare med deltidsanställning böra upptagas först sedan de sakkunniga redovisat resultatet av sitt arbete. På de skäl departementschefen sålunda anfört finner sig utskottet böra biträda propositionen på förevarande punkt under uttalande tillika av den förhoppningen, att den nu pågående utredningen måtte bedrivas med all möjlig skyndsamhet. Härmed torde motionerna I: 309 och II: 393 få anses besvarade, så vitt angår däri framfört önskemål om en omedelbar anslutning till pensionsanstalten av deltidsanställd personal.

I propositionen föreslås beträffande *pensionsåldrarna* en höjning från 55 till 60 år för, bl. a., sjuksköterskor med icke-statlig anställning. I konsekvens härmed föreslås samtidigt motsvarande höjning för statliga sjuksköterskor, dock med undantag av sköterskor m. fl. vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka, för vilka pensionsåldern skulle utgöra oförändrat 55 år i avbidan på slutförandet av 1948 års pensionsålderskommittés

uppdrag. I likalydande motionerna I: 333 och II: 423 har i analogi härmed yrkats, att frågan om höjning av pensionsåldern för sköterskor m. fl. vid de kommunala sinnessjukhusen måtte få anstå till dess ytterligare utredning skett. Med hänsyn till önskvärdheten av en enhetligt avvägd pensionsålder i befattningar, vilkas innehavare — låt vara inom å ena sidan statlig och å andra sidan kommunal verksamhet — utföra samma arbete, tillstyrker utskottet det i motionerna framställda yrkandet. Vid bifall härtill torde det för hel pension erforderliga antalet tjänstår böra bibehållas vid 25. Härjämte torde beträffande sjuksköterskorna vid de kommunala sinnessjukhusen genom Kungl. Maj:ts försorg böra vidtagas de ändringar i de särskilda övergångsbestämmelserna om tjänstårsberäkning för sjuksköterskor och barnmorskor, som må finnas erforderliga med hänsyn till sinnessjukhusköterskornas bibehållande vid nuvarande pensions- och tjänståldrar.

I fråga om grunderna för fastställande av *pensionsklasser* har utskottet endast på en punkt funnit anledning föreslå jämkning i propositionsförslaget. Detta gäller rektorer och lärare vid statsunderstödda *folkhögskolor och lägre lantbruksundervisningsanstalter*. Vid bestämmande av pensionsklasser för dessa befattningshavargrupper ha i propositionen de nuvarande kontanta löneförmånerna ansetts jämförliga med däremot svarande eller närmast lägre lönebelopp i dyrortsgrupp 3 enligt löneplan nr 1 i statens löneplansförordning. Härvid har det årliga värdet av naturaförmånerna — fri bostad samt fritt bränsle och lyse — i huvudsaklig överensstämmelse med de i pensionsanstaltens nuvarande reglemente angivna grunderna uppskattats till belopp motsvarande 12 procent av de kontanta löneförmånerna. Enligt denna uppskattning skulle värdet av naturaförmånerna utgöra, för rektor högst 1 656 kronor, för fast anställd ämneslärare högst 1 333 kronor och för e. o. ämneslärare högst 732 kronor.

Emellertid har i likalydande motionerna I: 331 och II: 422 yrkats, att pensionsklasserna för rektorer och lärare vid folkhögskolorna måtte bestämmas under hänsynstagande till dels att de nuvarande löneförmånerna anses jämförliga med lönebeloppen i ortsgroup 2, dels ock en enhetlig värdering av naturaförmånerna till, för år räknat, 2 000 kronor för rektor, 1 500 kronor för fast anställd ämneslärare och 1 000 kronor för e. o. ämneslärare. Till stöd härför har anförts, att flertalet folkhögskolor vore belägna å dyrortsgrupp 2 ävensom att 1941 års lärarlönesakkunniga vid sin utredning rörande lönereglering för lärarpersonalen vid bl. a. de statsunderstödda folkhögskolorna utgått från nyssnämnda värderingar. Vidare har i likalydande motionerna I: 332 och II: 419 påyrkats uppflyttning av de i propositionen föreslagna pensionsklasserna för här ifrågavarande befattningshavare i enlighet med ett av skolöverstyrelsen framlagt förslag, dock högst två pensionsklasser, varvid naturaförmånerna borde upptagas till ett värde, som kunde antagas motsvara det verkliga. Skolöverstyrelsens nyssnämnda förslag innebär, att i avbidan på förestående lönereglering folkhögskolornas lärare icke skulle placeras lägre än en löneklass under motsvarande lärarpersonal vid realskolorna.

En i anledning av de sålunda väckta förslagen inom utskottet verkställd undersökning synes i viss mån bekräfta den i motionerna I: 331 och II:422 lämnade uppgiften beträffande folkhögskolornas belägenhet i dyrortshänseende. Med hänsyn härtill och då vidare de i motionerna förordade grunderna för naturaförmånernas uppskattande torde giva ett mera adekvat uttryck för dessa förmånens verkliga värde än den i propositionen tillämpade beräkningsgrunden, anser utskottet goda skäl tala för att syftet med motionerna i princip tillgodoses. I enlighet härmed vill utskottet föreslå den jämkningen i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag, att pensionsklasserna för manliga befattningshavare vid folkhögskolorna höjas ett steg. Detta skulle dock ej gälla de fast anställda ämneslärarna vid enbart huvudkurs, för vilka med hänsyn till deras begränsade tjänstgöringsskyldighet en förbättrad placering i pensionsklass syntts kunna utgöra ett föregripande av den pensionsreglering, som kan förväntas i samband med en lönereglering på grundval av 1941 års lärarlönesakkunnigas nyligen avgivna förslag till lönereglering för folkhögskollärarna. I anslutning härtill böra motsvarande kvinnliga befattningshavare, med hänsyn till att de enligt gällande bestämmelser icke äga erhålla sista ålderstillägget, inom ramen för en höjning av pensionsklasserna med ett steg hänföras till pensionsklass närmast under den för vederbörande manliga befattningshavare fastställda. Detta innebär en höjning för samtliga kvinnliga lärare med undantag dels för rektor vid skola med endast huvudkurs och dels för fast anställd lärarinna vid enbart huvudkurs om minst 24 veckor.

Vid bifall till vad utskottet sålunda förordat bör, med hänsyn till folkhögskollärarnas och lärarpersonalens vid lantmanna-, lantbruks- och trädgårdsskolor samt lanthushållsskolor inbördes principiella likställighet i lönehänseende, en motsvarande jämkning vidtagas beträffande de i propositionen föreslagna pensionsklasserna för sistnämnda lärarpersonal. Detta medför höjning av pensionsklassen med ett steg för samtliga rektorer, för ämneslärare vid lantmannaskola med vinterkurs om minst 150 dagar, för e. o. ämneslärare vid lantmannaskola med vinterkurs om minst 125 eller 150 dagar samt för e. o. ämneslärarinnor vid lanthushållsskola, medan pensionsklasserna för övriga här avsedda befattningshavare skulle bliva de i propositionen föreslagna.

De av utskottet föreslagna pensionsklasserna, jämförda med pensionsklasserna enligt propositionen, framgå av den vid detta utlåtande såsom bilaga fogade sammanställningen.

I förevarande sammanhang har utskottet slutligen förehaft dels motionen II: 394, i vilken hemställts att läkare vid fristående *centraldispensär* måtte hänföras till pensionsklass 1: 34 i stället för 1: 33 enligt Kungl. Maj:ts förslag, dels ock likalydande motionerna I: 301 och II: 387, i vad desamma avse hänförande av *hemkonsulent* hos hushållningssällskap till pensionsklass 1: 22 i stället för pensionsklass 1: 17 enligt Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet finner sig icke berett att på grundval av föreliggande material taga definitiv ställning till de sålunda väckta frågorna och kan därför icke

tillstyrka bifall till motionerna. Utskottet förutsätter emellertid, att nämnda frågor bli föremål för närmare övervägande genom Kungl. Maj:ts försorg.

I de förut behandlade motionerna I: 309 och II: 393 har ifrågasatts, att den i reglementsförslaget intagna tabellen över pensionsklasserna borde utbyggas uppåt, så att den komme att upptaga de *högsta pensionsunderlag*, som finnas i allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena. Beträffande löneplan 1 överensstämmer tabellen i anstaltens reglemente i tillämpliga delar med de allmänna reglementena. Utskottet har för sin del icke något att erinra mot att tabellen beträffande löneplan 2 kompletteras med ytterligare en pensionsklass, nr 20, avseende de högsta i de statliga reglementena förekommande tjänste- och familjepensionsunderlagen.

I likalydande motionerna I: 334 och II: 424 har förts på tal ett spörsmål, som angår frågan om *sammanträffande av förmåner*. Efter mönster av förhållandena inom statsförvaltningen har i det föreliggande reglementsförslaget intagits föreskrift bl. a. därom, att på Kungl. Maj:ts prövning skall bero, huruvida innehavare av eller vikarie å befattning, som är förenad med tjänstepensionsrätt, skall vidkännas minskning i honom enligt reglementet tillerkänd tjänstepension eller tjänstelivränta. I motionerna yrkas nu sådan ändring av förslaget, att vikarie, varom nyss talats, icke skall erhålla minskning av eventuellt utgående tjänstepension. Till stöd härför anföres, att den ifrågasatta reglements föreskriften uppenbarligen komme att minska pensionerade befattningshavares villighet att åtaga sig vikariat, vilket med hänsyn till rådande brist på utbildad personal inom många områden vore synnerligen olägligt och ägnat att beröva statliga och kommunala myndigheter värdefull arbetskraft.

I anledning av vad motionärerna sålunda anfört vill utskottet framhålla, att den Kungl. Maj:t tillagda befogenheten att förordna om reduktion av sammanträffande förmåner lämnar utrymme för ett hänsynstagande till förhållandena i det enskilda fallet och att bestämmelserna själfallet kunna givas en mindre restriktiv tillämpning under tider av minskad tillgång på kvalificerad arbetskraft. Rent principiellt hyser emellertid utskottet den uppfattningen, att det icke ligger något stötande i att en pensionerad befattningshavare, vilken anlitas som vikarie å viss tjänst, som regel vid tjänstgöring får åtnöjas med samma förmåner inklusive ställig eller kommunal pension, som tillkomma tjänstens ordinarie innehavare. Vad angår återanställda pensionerade befattningshavare i statens tjänst stadgas i statens allmänna avlöningsreglemente, att det skall bero på beslut eller bestämmelser, som meddelas av Kungl. Maj:t, om och i vad mån tjänstepension skall föranleda avdrag å lönen. Utskottet är av den meningen, att en reglering av motsvarande spörsmål för pensionerade befattningshavare, som avses i reglementet för statens pensionsanstalt, också bör ske på lönesidan och då helst genom att generella bestämmelser meddelas. Ett lämpligt tillfälle att lösa denna tekniskt sett komplicerade fråga torde erbjuda sig, sedan 1948 års pensionsålderskommitté, som bl. a. har i uppdrag att ut-

arbets förslag till avlöningsbestämmelser för återanställd pensionerad personal i statens tjänst, framlagt resultatet av sitt arbete. I avvaktan härå finner utskottet de av Kungl. Maj:t föreslagna reglerna böra gälla. Med hänsyn till det nu anförda och då propositionsförslaget i förevarande del syftar till att i sak samma grunder härvidlag skola gälla inom det statliga och det statsunderstödda pensionsväsendet, finner utskottet icke skäl tillstyrka någon åtgärd i anledning av motionerna.

I de förenämnda likalydande motionerna I: 309 och II: 393 har slutligen framställts det önskemålet, att nuvarande regler rörande *tjänstårsberäkning* i pensionshänseende för befattningshavare, som beviljas tjänstledighet antingen för studier eller resa för egen utbildning eller ock för sjukdom, bibehållas oförändrade. Dessa regler innebära, att tjänstårsberäkning må ske även för det fall, att befattningshavaren under ledigheten nödgas avstå hela lönen. Enligt förslaget skulle emellertid som villkor för tjänstårsberäkning gälla, bl. a., att befattningshavaren därunder bibehåller minst halva lönen. Då de föreslagna bestämmelserna utformats efter förebild av de statliga pensioneringsföreskrifterna, finner utskottet sig sakna anledning förorda någon åtgärd i anledning av motionerna i denna del.

Med avseende å de *övergångsanordningar*, som erfordras vid genomförande av det föreliggande förslaget, innebär detsamma att befattning, som är avsedd att undantagas från den blivande pensioneringen, på av huvudmannen gjord framställning må kunna tills vidare förenas med pensionsrätt enligt bestämmelserna i det nya pensionsreglementet. Blivande innehavare av dylik befattning skulle dock endast efter särskilt medgivande av Kungl. Maj:t få reglementet på sig tillämpligt. Intill dess avgränsningsfrågan blivit definitivt löst, synas emellertid enligt utskottets mening övervägande skäl tala för att sist avsedda befattningshavare må utan sådant medgivande kunna erhålla pensionsrätt enligt det nya reglementet. — Vidare innebär förslaget ett slopande av den Kungl. Maj:t nu tillagda befogenheten att i vissa fall medgiva befattningshavare rätt att kvarstå i pensionsanstalten även efter övergång till verksamhet liggande utom pensionsreglementets tillämpningsområde. Så länge avgränsningsfrågan ännu är olöst, synes emellertid hinder ej böra föreligga för Kungl. Maj:t att till prövning i varje särskilt fall upptaga fråga om pensionsrätt enligt det nya reglementet för sådan f. d. befattningshavare. Någon särskild föreskrift härom torde icke behöva intagas i reglementet.

I detta sammanhang anser sig utskottet böra i anslutning till en till utskottet överlämnad, i statens pensionsanstalt upprättad promemoria upptaga en fråga om bibehållande av pensionsrätt i anstalten för befattningshavare i polisdistrikt, som i samband med administrativ indelningsändring (inkorporeering eller bildandet av ny köping eller stad) icke enligt det nuvarande liksom ej heller enligt det föreslagna nya reglementet äga kvarstå i pensionsanstalten. Ett slutligt ställningstagande till frågan om avgränsningen av pensioneringen i statens pensionsanstalt kan tänkas få till innebörd, att pensioneringen, vad

angår polisväsendet, kommer att omfatta även polispersonal i städer och köpingar. Skulle detta bliva fallet, måste det komma att framstå såsom föga rationellt att ett polisdistrikt på grund av företagen indelningsändring nödgats utträda ur pensionsanstalten med sina dit anslutna befattningshavare samt för mellantiden ordna pensioneringen på annat sätt. Till undvikande av nu berörda olägenheter ifrågasättes i promemorian en anordning, enligt vilken befattningshavare, som på grund av ändring i den administrativa indelningen övergår till polisdistrikt, som icke omfattas av pensioneringen i statens pensionsanstalt, på framställning av detta polisdistrikt skulle kunna förbli ansluten till pensioneringen. Härvid skulle utöver reglementslenlig avgift utgå särskild avgift till belopp som jämte förstnämnda avgift motsvarar värdet av befattningshavarens tjänste- och familjepensionsrätt med avdrag för värdet av de pensionsdelar som kunna anses belöpa på tjänstetiden före indelningsändringen. Vid befordran eller lönereglering i samband med övergången eller eljest skulle befattningshavaren kunna hänföras till motsvarande högre pensionsklass.

För egen del finner utskottet övervägande skäl tala för anordnandet av en dylik övergångspensionering och att den får tillämpas i fråga om indelningsändringar, som ske den 1 januari 1950 eller senare under provisorietiden. Lämpligt synes vara, att anordningen får avse jämväl befattningshavare, som berörts av indelningsändring vid årsskiftet 1948/49. Kungl. Maj:t torde böra bemyndigas att vidtaga de åtgärder, som må befinnas erforderliga för att här avsedda befattningshavare må kunna erhålla möjlighet att bibehållas vid pensionsrätt i statens pensionsanstalt.

Vad i propositionen anförts i fråga om *finansieringen* av statens pensionsanstalts pensioneringsverksamhet har icke givit utskottet anledning till erinran. Utskottet förordar också, att pensionsanstalten erhåller medel för bestridande av kostnaderna för genomförandet av vissa rationaliseringsåtgärder beträffande registrering av anstaltens klientel m. m.

I den föreliggande propositionen framlägges vidare förslag om en *provisorisk pensionsreglering för vissa kategorier av övningslärare samt lärarpersonal vid statsunderstödda privatläroverk* i avbidan på pensionsregleringar, vilka förutsätts åtfölja blivande lönerogleringar för dessa personal-kategorier. Denna pensionsreglering, som är avsedd att genomföras den 1 januari 1950, bygger i vad angår övningslärarna i allt väsentligt på 1948 års riksdags principbeslut om löneroglering för övningslärare samt innebär i fråga om pensionsåldrarna en anpassning till vad som nu gäller för övningslärare vid de allmänna läroverken och de högre kommunala skolorna. I betraktande av att de definitiva pensionsregleringarna kunna förväntas inom en nära framtid, kunde det måhända förefalla opåkallat att för en kortare mellantid genomföra en provisorisk reglering. På av departementschefen anförda skäl vill utskottet emellertid förordna, att en dylik reglering nu kommer till stånd.

I de likalydande motionerna I: 308 och II: 395 ha i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i nu förevarande del framställts vissa från förslaget skiljaktiga yrkanden rörande minimitjänstgöring för erhållande av pensionsrätt, pensionsåldrar, pensionsklasser samt särskilda tilläggspensioner. Utskottet är för sin del icke berett att i nuvarande läge förordna några ändringar i förslaget, vilka kunna vara ägnade att föregripa en blivande definitiv pensionsreglering. Utskottet föreställer sig emellertid, att de i motionerna avsedda spörsmålen komma att underkastas prövning i samband med den slutliga löne- och pensionsregleringen. Vid angivna förhållanden finner sig utskottet böra avstyrka, att åtgärder i nu förevarande sammanhang vidtagas i motionernas syfte. Utskottet förordar således, att Kungl. Maj:t erhåller bemyndigande att utfärda bestämmelser angående ifrågavarande provisoriska pensionsreglering för övningslärare m. fl. i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen föreslagits.

Vad slutligen angår det i propositionen framlagda förslaget beträffande *pensionsåldern för statliga sjuksköterskor och barnmorskor*, har prövningen av denna fråga icke givit utskottet anledning till erinran. Utskottet förutsätter emellertid, att tjänståldern för de befattningar, vilkas pensionsålder skall höjas, ökas i motsvarande mån. Utskottet tillstyrker, att Kungl. Maj:t erhåller bemyndigande att utfärda övergångsbestämmelser av i propositionen antytt innehåll.

Under återopande av vad i det föregående anförts hemställer utskottet,

A. I) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt med bifall till likalydande motionerna I: 331 och II: 422, likalydande motionerna I: 332 och II: 419 och likalydande motionerna I: 333 och II: 423 och med avslag å likalydande motionerna I: 334 och II: 424, må bemyndiga Kungl. Maj:t

a) att utfärda reglemente för pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet förordat;

b) att under de förutsättningar och i den omfattning, som av utskottet förordats, vidtaga ändringar i sålunda utfärdat reglemente;

c) att med iakttagande av de huvudgrunder, som av utskottet förordats, meddela de bestämmelser i övrigt, som erfordras för pensionsregleringens genomförande ävensom i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet förordat vidtaga åtgärder för bibehållande i vissa fall av pensionsrätt hos statens pensionsanstalt; samt

d) att under budgetåret 1949/50 till statens pensionsanstalts förfogande ställa medel för de utgifter, som må bli erforderliga för bestridande av kostnaderna för upprättande av ett centralt personalregister samt för genomförande av den nya pensionsordningen;

II) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition, må med tillämpning från och med den 1 januari 1950 besluta, att pensionsåldern för i statens tjänst anställd ordinarie sjuksköterskepersonal, utom vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka, ävensom ordinarie barnmorskor skall inträda vid utgången av den kalendermånad, varunder 60 års ålder uppnås, samt att det för hel pension erforderliga antalet tjänstår skall utgöra 30, dock under iakttagande av de av utskottet förordade övergångsbestämmelserna;

III) att riksdagen må förklara, att likalydande motionerna I: 301 och II: 387, likalydande motionerna I: 302 och II: 388, likalydande motionerna I: 303 och II: 386, motionen II: 385, likalydande motionerna I: 307 och II: 396, likalydande motionerna I: 309 och II: 393, motionen II: 394, likalydande motionerna I: 335 och II: 421 samt motionen II: 420 må anses besvarade med vad utskottet ovan anfört och hemställt;

B. att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt med avslag å likalydande motionerna I: 308 och II: 395, må bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser om provisorisk pensionsreglering för vissa övningsslärare vid högre kommunala skolor m. fl. i huvudsaklig överensstämmelse med vad av utskottet förordats.

Stockholm den 24 november 1949.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Åkerberg, Sundvik, Leander, Lundqvist, Näsgård, Fahlander, Petersson i Karlskrona och Mogård*;

från andra kammaren: herrar Fröderberg, Persson i Norrby, Nilsson i Landskrona, fru Humla, herrar Sköldin, von Seth*, Johansson i Kalmar och Gustafson i Göteborg.

* Ej närvarande vid justeringen.

Sammanställning

av pensionsklasser för vissa befattningshavare vid folkhögskolor och lägre lantbruks-
undervisningsanstalter enligt propositionen nr 200/1949 och enligt utskottets förslag.

Befattningshavare	Pensionsklass		
	Proposi- tions- förslaget	Utskottets förslag	
<i>Folkhögskola.</i>			
Rektor: vid skola med såväl huvudkurs som kvinnlig kurs	man	1: 30	1: 31
	kvinn	1: 29	1: 30
vid skola med endast huvudkurs	man	1: 27	1: 28
	kvinn	1: 27	1: 27
Ämneslärare med fast anställning			
vid såväl huvudkurs som kvinnlig kurs	man	1: 26	1: 27
	kvinn	1: 25	1: 26
vid endast 24 veckors huvudkurs	man	1: 25	1: 25
	kvinn	1: 24	1: 24
vid endast 21 veckors huvudkurs	man	1: 24	1: 24
	kvinn	1: 22	1: 23
Extra ordinarie ämneslärare med full tjänstgöring			
vid 24 veckors huvudkurs	man	1: 15	1: 16
	kvinn	1: 13	1: 14
vid 21 veckors huvudkurs	man	1: 13	1: 14
	kvinn	1: 11	1: 12
<i>Lantmannaskola med vinterkurs om minst 125 dagar.</i>			
Rektor		1: 26	1: 27
Ämneslärare		1: 24	1: 24
Extra ordinarie ämneslärare		1: 13	1: 14
<i>Lantmannaskola med vinterkurs om minst 150 dagar.</i>			
Rektor		1: 27	1: 28
Ämneslärare		1: 24	1: 25
Extra ordinarie ämneslärare		1: 14	1: 15
<i>Lantmannaskola med helårskurs m. fl., lantbruksskola och trädgårdsskola.</i>			
Rektor		1: 30	1: 31
Ämneslärare		1: 27	1: 27
Extra ordinarie ämneslärare		1: 19	1: 19
<i>Lanthushållsskola med halvårskurs.</i>			
Rektor		1: 13	1: 14
Ämneslärarinna		1: 11	1: 11
Extra ordinarie ämneslärarinna		1: 2	1: 3
<i>Lanthushållsskola med årskurs m. fl.</i>			
Rektor		1: 22	1: 23
Ämneslärarinna		1: 19	1: 19
Extra ordinare ämneslärarinna		1: 9	1: 10

Reservationer:

1) av herr *Åkerberg*, vilken ansett att första och andra styckena å s. 32 (beviljande av särskild tilläggspension) bort ha följande lydelse:

»Utan åtgärder — — — (= utskottet) — — — den statsanställda.

Den för statstjänstemännen tillämpade pensionsnivån är av så sent datum som den 1 juli 1947. Den har för statstjänstemännens del godtagits av tjänstemannaorganisationer, till vilka i betydande utsträckning av den nu ifrågavarande pensioneringen omfattade personalkategorier äro anslutna, samt har av statsmakterna befunnits skälig. Utskottet finner sig fördenskull svårligen kunna i princip biträda den uppfattning, varåt motionärerna givit uttryck och enligt vilken tillämpning av den statliga pensionsnivån för statstjänstemännen närstående grupper icke vore motiverad. Emellertid äger frågan om särskilda tilläggspensioner nära samband med de spörsmål rörande pensioneringens omfattning och anstaltens framtida verksamhet, som upptagits av samma motionärer och vilka enligt vad utskottet ovan föreslagit skulle hänskjutas till särskild utredning. Vid sådant förhållande synas nuvarande möjligheter att bevilja tilläggspensioner övergångsvis böra få bibehållas i avvaktan på slutförandet av en dylik utredning. Dock bör härvid iakttagas, att tilläggspension icke må utgå med högre belopp än att densamma tillsammans med den från anstalten utgående pensionen motsvarar de nuvarande sammanlagda pensionsförmånerna.»

2) av herrar *Lundqvist*, *Petersson* i Karlskrona, *von Seth* och *Gustafson* i Göteborg, vilka inom utskottet yrkat,

a) att sista meningen i sista stycket å s. 30 (riktlinjer för den fortsatta utredningen i avgränsningsfrågan) bort utgå samt att stycket således bort ha följande lydelse:

»Även utskottet — — — (= utskottet) — — — en annan.»;

b) att första och andra styckena å s. 32 (beviljande av särskild tilläggspension) bort ha följande lydelse:

»Utan åtgärder — — — (= utskottet — — — den statsanställda. Å andra sidan skulle ett bifall till propositionen på denna punkt innebära att en tjänsteman, som pensioneras i statens pensionsanstalt, skulle kunna få lägre pension än en annan tjänsteman i samma lönegrad hos samma arbetsgivare.

Frågan om särskilda tilläggspensioner äger nära samband med de spörsmål rörande pensioneringens omfattning och anstaltens framtida verksamhet, som upptagits av samma motionärer och vilka enligt vad utskottet ovan föreslagit skulle hänskjutas till särskild utredning. Vid sådant förhållande synas nuvarande möjligheter att bevilja tilläggspensioner böra få bibehållas i avvaktan på slutförandet av en dylik utredning. I förhållande till Kungl. Maj:ts förslag innebär detta, att under provisorietiden någon minskning av reglementsenlig pension icke skall ske med hänsyn till av huvudmannen utfäst tilläggspension.»;

c) att tredje stycket å s. 37 (sammanträffande av förmåner) bort hava följande lydelse:

»Vad motionärerna sålunda anfört finner utskottet vara värt beaktande. Utskottet får därför, med biträdande av det i motionerna framställda yrkandet, föreslå att i reglementsförslaget intagen föreskrift om minskning av tjänstepension eller tjänstelivränta för i reglementet avsedd f. d. befattningshavare, som erhåller avlöning *såsom vikarie* å befattning med tjänstepensionsrätt enligt reglementet, måtte utgå ur förslaget»;

samt att utskottet, i anledning av vad under c) anförts, bort hemställa,

»A. I) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt med bifall till likalydande motionerna I: 331 och II: 422, likalydande motionerna I: 332 och II: 419, likalydande motionerna I: 333 och II: 423 samt likalydande motionerna I: 334 och II: 424, må bemyndiga Kungl. Maj:t

- a) att utfärda — — — utskottet förordat;
- b) att under — — — utfärdat reglemente;
- c) att med — — — pensionsanstalt; samt
- d) att under — — — nya pensionsordningen.»

d) att första stycket å s. 38 (tjänstårsberäkning) bort ha följande lydelse:

»I de förenämnda — — (= utskottet) — — halva lönen. Utskottet förordar, att tjänstledighet för studier må tillgodoräknas befattningshavare intill högst ett år av anställningstiden, oavsett om lön utgått under tjänstledigheten eller ej. I övrigt finner utskottet sig sakna anledning att f. n. förordna någon åtgärd i anledning av motionerna i denna del.»; samt

e) att första stycket å s. 40 (provisorisk pensionsreglering för vissa kategorier av övningslärare m. fl.) bort ha följande lydelse:

»I de likalydande — — (= utskottet) — — definitiv pensionsreglering. Dock vill utskottet i vad gäller pensionsåldern för lärare i teckning, slöjd och hushållsgöromål vid folk- och fortsättningsskolor tillstyrka det, i motionerna framförda förslaget, att denna pensionsålder, som f. n. är 60 år, fastställas till 63 år i stället för i propositionen föreslagna 65 år. Utskottet förutsätter, att övriga i motionerna avsedda spörsmål komma att underkastas prövning i samband med den slutliga löne- och pensionsregleringen. Vid angivna förhållande finner sig utskottet böra avstyrka, att ytterligare åtgärder i nu förevarande sammanhang vidtagas i motionernas syfte. Utskottet förordar således, att Kungl. Maj:t erhåller bemyndigande att utfärda bestämmelser angående ifrågakvarande provisoriska pensionsreglering för övningslärare m. fl. i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen föreslagits och med iakttagande av ovan förordad jämkning beträffande pensionsåldern.»;

samt att utskottet, i anledning av vad under e) anförts, bort hemställa

»B. att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt likalydande motionerna I: 308 och II: 395, må bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser om provisorisk pensionsreglering för vissa övningslärare vid högre kommunala skolor m. fl. i huvudsaklig överensstämmelse med vad av utskottet förordats.»

- 3) av herr *Fahlander*;
 - 4) av herr *Mogård*; samt
 - 5) av herr *Fröderberg*.
-